

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง"การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยใช้การประเมินผลเพิ่มสะสมงาน" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐาน ในการวิจัย โดยการเรียบเรียงและนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. พัฒนาการทางศิลปะตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์
3. การนำเพิ่มสะสมงานมาใช้ทางการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้านการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานศิลปะจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านสุนทรียภาพการรับรู้ สถิติปัญญา อารมณ์ สังคมการสร้างสรรค์ และเทคนิคการทำงาน (Lowenfeld,1970) ซึ่งในการทำงานที่ตั้นผู้ทำจำเป็นต้องใช้ความรู้หลายด้านในการแก้ปัญหา เช่น ความรู้ในเรื่องหลักการออกแบบ หลักทางสุนทรียศาสตร์ คุณสมบัติที่ใช้ วิธีการใช้ เครื่องมือที่ใช้ รวมทั้งหลักเศรษฐกิจด้วย (Lansing, 1976) สอดคล้องกับความเชื่อของ ดิวอี้(Dewey:1970) ที่มีความเชื่อว่า สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางสติปัญญา ดังที่กล่าวไว้ว่า ประสบการณ์ที่ได้ จากการสร้างสรรค์งานศิลปะจะมีคุณค่าทางสุนทรียภาพ และการใช้สอยได้นั้น ผู้เรียนต้องแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความคิดอย่างฉลาด ทั้งต้องใช้ความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาในเรื่องของขนาด และ สัดส่วน ประสบการณ์ในการแก้ปัญหา และทำงานทางศิลปะ จะส่งเสริมในด้านสติปัญญาของผู้เรียน

บทบาทของวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในปัจจุบันมีส่วนสำคัญมากในการสร้างสรรค์สังคมและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกเริ่มขาดความสมดุลย์ทางธรรมชาติ มนุษย์โหยหาความสุขที่แท้จริงจากธรรมชาติ วิชาศิลปศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการโน้มน

น้ำจืดใจ ให้ผู้เรียนมีความรักในความงามธรรมชาติ (สงวน รอดบุญ, 2514) ซึ่งผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาในโอกาสต่อไปจะเป็นพลังสำคัญในการดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงได้รับการส่งเสริมให้มีค่านิยมหรือรู้คุณค่าของความงามตามธรรมชาติ รวมทั้งคุณค่าของงานศิลปะแขนงต่างๆ จนเกิดความซาบซึ้งในความงาม เสริมให้ผู้เรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่ มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้น

วิชาศิลปะศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลสมบูรณ์แบบ เปรียบพร้อมทั้งความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีเจตคติและค่านิยมที่ดี ในอันที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามเอกัตภาพ (สุลักษณ์ ศิริวัรี , 2535) และ (วิชัย วงษ์ใหญ่ , 2528) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาว่ามุ่งเน้นเกี่ยวกับการช่วยเหลือนักเรียนที่จะแสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวางในด้านความรู้ ทักษะและสื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อสำรวจ ทดลอง แก้ปัญหา การออกแบบ การใช้วัสดุและเทคนิควิธีการแสดงออกมาโดยผ่านกระบวนการเข้าใจ เพื่อเกิดความรู้สึกสัมผัสของแต่ละบุคคลที่รับรู้ได้จากผลงานศิลปะ เพราะจะเกิดความชื่นชมความปิติ ค่านิยมกับศิลปะ ได้มากเพียงไร ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการเรียนรู้อันของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาได้อย่างเหมาะสม ผสมผสานกับความรู้สึกรู้สึก นึกคิดทางจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่อผลงานทางศิลปะอย่างมีเหตุผล

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาสำคัญต่อการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเด็กที่ศึกษาในระดับนี้มีอายุต่อการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเด็กที่ศึกษาในระดับนี้มีอายุระหว่าง 13-16 ปี เป็นระยะพัฒนาการเข้าสู่วัยรุ่นเด็กวัยนี้มักมีการพัฒนาการทางสติปัญญาสูง เรียนรู้รวดเร็ว รู้จักคิดใช้เหตุผลแต่ยังขาดความรอบครอบแต่จะแสดงออกทางความสามารถทางด้านสร้างสรรค์ให้เห็นออกมาในรูปแบบที่แปลกๆ เด็กวัยรุ่นสามารถวิเคราะห์ปัญหา และเหตุการณ์ได้ บางคนถ้าได้ทำงานที่พอใจเขาจะทำได้ดีมาก (ก่อ สวัสดิพานิชย์, 2518: 35)

ศิลปะศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาปลูกฝังกิจนิสัยในการทำงาน และความสามารถในการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ในศิลปวัฒนธรรมและทักษะในการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะ พฤติกรรมทางศิลปะเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนศึกษาวิชาชีพ สาขาที่ถนัดและสนใจได้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2536:4) และปัจจุบันได้จัดวิชาศิลปะศึกษาไว้ในกลุ่มวิชา พัฒนาบุคคลิกภาพ (ศธ., 2520) ซึ่งในประเด็นของความสำคัญ และคุณค่าของศิลปะศึกษาได้มีผู้ให้ทัศนะและแนวคิดไว้ต่าง ๆ ดังนี้

อารี สุทธิพันธ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ (2518: บทนำ) ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่า คือ การให้การศึกษาทางด้านศิลปะ ซึ่งเป็นวิชาสามัญทั่วไป (General Education) เป็นวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้ใช้โอกาสแสดงออกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆรอบๆตัวออกมา เป็นความงาม ตามทัศนะของตน เป็นวิชาที่คล้ายความเครียดทางอารมณ์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (สุจิตร์นิทรศการการเขียนภาพเด็กไทยทั่วประเทศ 2520: 8-10) กล่าวถึงการสอนศิลปศึกษาว่าหมายถึง การสอนความเป็นมนุษย์ให้แก่คน คำว่า มนุษย์ ท่านพุทธทาสภิกขุหมายถึง “ ใจสูง ” ศิลปะเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนประณีต โลกของศิลปะเป็นโลกแห่งการแสดงออกอันลึกซึ้งที่มีคุณค่าทางจิตใจของมนุษย์ชาติดำรงคมโคชาติโคมิตสนิยมทางศิลปะที่คิดแล้ว ย่อมจะมีผลสะท้อนถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาตินั้นๆ อันเป็นผลให้คนในสังคมนั้นเป็นคนที่มีสมบูรณ์ ครูผู้สอนศิลปศึกษาจะต้องคำนึงถึงว่าเรามีได้มุ่งสอนให้เด็กเป็นศิลปิน แต่เรามุ่งเน้นพัฒนาการทางศิลปะที่มีอยู่ในตัวเขาแล้วให้พัฒนาไปจนถึงขีดสุด จากการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ตามระดับอายุและขีดความสามารถ ครูผู้สอนศิลปะต้องไม่คำนึงถึงผลสำเร็จของงาน แต่ควรคำนึงถึงกระบวนการทำงานของเด็ก เพราะว่ากระบวนการทำงานของเด็กจะนำไปสู่ การพัฒนาการทางด้านทัศนคติ อันได้แก่ความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ ค่านิยม รสนิยมที่ดี อันเป็นเป้าหมายหลักของศิลปศึกษา การทำงานของเด็กจะนำไปสู่ความสามารถในการฝึกปฏิบัติ อันเป็นผลไปสู่ทักษะความชำนาญเฉพาะอย่างในอนาคต และจะนำไปสู่การปลูกฝังเสริมสร้าง ลักษณะนิสัยคนประณีต ละเอียดอ่อน รักความสะอาด ทนความตกรกรุงรังจากสิ่งแวดล้อมไม่ได้

นิรมล ตีรณสาร-สวัสดิบุตร (2525:2) ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่าหมายถึง “ การศึกษาเรื่องของศิลปะ ” หรือ การศึกษาเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงาม โดยต้อง ประสพการณ์ การรับรู้ เหตุผล อารมณ์และความคิดริเริ่มเป็นเครื่องช่วยในการสร้าง ”

ชลอ พงษ์สามารถ (2526 : 1) ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่า คือการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ประสบการณ์ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกเป็นผลงานด้านต่างๆ เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ การประดิษฐ์วัสดุต่างๆ การแสดงออกนี้ครูต้องให้โอกาสเด็กได้แสดงออกอย่างอิสระและอยู่ในขอบเขต ครูผู้สอนจะต้องวางโครงการสอนเป็นระยะยาว โคนวางแผนการเรียนการสอน จัดเนื้อหา วัสดุ วิธีทศอย่างกว้างขวางเพื่อให้สอดคล้องกับบุคลิกภาวะของเด็ก

มานพ ถนอมศรี (2526 : 46) ได้ให้ความหมายของศิลปศึกษา ว่ามิได้หมายถึง การศึกษาศิลปะ หากแต่หมายถึงการนำเอาศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ตึกนิกคิด เพื่อเป็นการฝึกฝนการทำงานของสมองให้แก่เด็กๆ โดยมุ่งที่จะให้เป็นสิ่งเสริมให้เป็นคนที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพในการคิดเป็นผลดีต่อไปในการศึกษาวิชาอื่นๆ และการมีชีวิตอยู่ของเด็กเอง เด็กมีโอกาสได้คิด ได้แก้ปัญหา และสร้างสรรค์โลกแห่งจินตนาการ อันเป็นโลกแห่งความก้าว หน้าทางสมองลงบนกระดาษโดยมีสี และเทคนิควิธีการทางศิลปะ อันเป็นวิชาเดียวเท่านั้นที่มี อิศระภาพ และเสรีภาพในการแสดงออกให้แก่ักเรียนมากที่สุด เป็นสื่อในการนำและเรีกนรู้

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศิลปศึกษา หมายถึง วิชาที่จัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมกำลังนิสัยหิ คีให้แก่เด็ก โดยให้เด็กได้แสดงออก ซึ่งความสามารถทางด้านความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ที่ไ้ ด้รับประสบการณ์ภายนอก และเกิดจากจินตนาการอย่างอิสระของนักเรียน ซึ่งสามารถแสดงออกได้ หลายลักษณะในการกระทำกิจกรรมศิลปศึกษาประเภทต่าง ๆ เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น แกะสลัก การพิมพ์ภาพ ออกแบบสร้างสรรค์ การสาน ถักทอ ตลอดจนการรู้จักคุณค่าทางศิลปะ โดยครูจัดประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับบุคลิกภาวะ เพื่อให้เด็กมี พัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ มีความสุขใน ชีวิตและเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ

รูซชอฟท์ และ สวอร์ทซ์ (Rueschhoff and Swartz 1969 : 5) กล่าวไว้ว่า ศิลปศึกษา เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนแต่ละคนโดย ตรง และกิจกรรมทางศิลปศึกษาช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

โดยสรุปวิชาศิลปศึกษา (Art Education) มุ่งเน้นการเสริมสร้างศิลปนิสัยให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน และไม่ได้มุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเป็น ศิลปิน แต่เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ทางด้านศิลปะคิดด้ว เพื่อเป็นศิลปนิสัยสามารถนำไปใช้ แก้ปัญหาในหารดำรงชีวิต แต่อาจจะขยายตัวออกเป็นวิชาชีพได้บ้าง เมื่อผู้เรียนมีความสนใจ และ มุ่งศึกษาด้านศิลปะในระดับสูง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529) แผนการศึกษาศิลปะในโรงเรียนควรวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนตามความเหมาะสมของวัย ความสามารถและความ ต้องการของผู้เรียน กิจกรรมศิลปศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอน จะมีส่วนร่วมกันเพื่อให้เกิดผลที่ดี การเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่เป็นการให้ ประสบการณ์ในด้านการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนควรต้องส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และ จินตนาการ โอกาสในด้านการแก้ปัญหาและประสบการณ์ด้านการวิจารณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิ เคราะห์ด้วยเหตุและผลอันเป็นหนทางไปสู่การพัฒนาด้านพุทธิปัญญาให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าแสดง ความคิดเห็น กล้าวิพากษ์วิจารณ์ต่องานของคนหรือของคนอื่น สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

คุณค่าและความสำคัญของศิลปศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่เป็นสถาบันหลักในการวางนโยบายในการจัดการศึกษาแห่งชาติ ได้เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา ซึ่งวางแผนพัฒนาวิชานี้ให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาเกี่ยวกับ การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน อันจะทำให้เด็กไทยเป็นผู้มีลักษณะนิสัยที่ดีงามและเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่ , 2529) มีพฤติกรรมอันดีงาม ทางศิลปะ รู้จักจัดการแก้ปัญหาในการทำงาน และได้สัมผัสความเป็นจริง ตลอดจนมีประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูรย์ , 2521) ส่งเสริมการเจริญเติบโตตามวุฒิภาวะ ความสนใจและความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญงอกงามในทางสร้างสรรค์อย่างสูงสุด อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆดังนี้คือ

1. พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Growth) การสร้างสรรค์งานศิลปะทุกชนิด จำเป็นต้องใช้กำลังกล้ามเนื้อบางส่วนในร่างกายในการทำงาน เช่น การขีด เขียน ตัด คลึง นวด เป็นต้น การทำงานจะต้องบังคับ รูปร่าง รูปทรง ให้ได้ดี เมแบบที่กำหนด จึงต้องบังคับมือและกล้ามเนื้อ บางทีต้องออกแรง ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง และคล่องตัวในการทำงาน
2. พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Growth) ศิลปะจะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เมื่อเด็กสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสำเร็จ เด็กจะมีความพึงใจ มีอารมณ์แจ่มใส มีความมั่นใจในตัวเองอันเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทางอารมณ์
3. พัฒนาการทางสังคม (Social Growth) ศิลปะเป็นสื่อให้เด็กมีโอกาสได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อผู้ที่อยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยใจยุติธรรม สิ่งเหล่านี้จะมีบทบาทช่วยสร้างเสริมความคิดทางสังคมได้เป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีทางประชาธิปไตย
4. พัฒนาการด้านสติปัญญา (Intellectual Growth) ศิลปะจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้การเป็นผู้รอบรู้ในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงาน รู้จักแก้ปัญหา และปรับปรุงผลงานในการทำงานของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะทำให้มีความเชื่อมั่นมั่นคงอดทนความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และมีคุณภาพอย่างเฉลียวฉลาด พฤติกรรมดังกล่าวจะช่วยพัฒนาความคิดและสติปัญญาของเด็กให้ดีขึ้น
5. พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ (Creative Growth) ศิลปะจะเป็นสื่อที่อิสระในการสร้างสรรค์ ให้รู้จักปรับปรุงรูปแบบ หรือคุณภาพของงาน ตลอดจนการรู้จักพลิกแพลงหาวิธีการแปลกใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานจากความคิด สติปัญญา และจินตนาการของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

6. พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth) ศิลปะจะช่วยให้เกิดความซาบซึ้ง ชื่นชมและรู้คุณค่าในความงามตามธรรมชาติ ความงามของสิ่งต่างๆ สามารถมองสิ่งต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง มีศิลปะนิสัยในการสร้างสรรค์ มีจิตใจละเอียดอ่อนและมีรสนิยมสูง

7. พัฒนาการด้านการรับรู้ (Perceptial Growth) การทำงานที่ใช้ความสามารถและความถนัดของตนเอง ด้วยการออกแบบความคิด และค้นหาวิธีการสร้างงานแบบแปลกๆใหม่ๆ ให้ดีขึ้น การสังเกตเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุง ผลงาน ให้ตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลง การติดตามผล การพัฒนางานของตนเองให้ก้าวหน้า และมีคุณภาพ ด้วยการปรับปรุงงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld : 1982) ผู้มีชื่อเสียงในวงการศิลปศึกษากล่าวว่า “ การที่เด็กได้ปฏิบัติงานศิลปะ จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสร้างสรรค์และเทคนิคการทำงาน ”

มะลิฉัตร เอื้ออานนท์ (ม. ป. ป.: 58) กล่าวว่าวิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มาจากการรวมตัวกันของสองสาขาวิชา ก็คือวิชาการศึกษา กับวิชาศิลปะ ศิลปศึกษานั้นมีโครงสร้างและเนื้อหาว่าด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปปฏิบัติ การเรียนการสอนศิลปวิจารณ์ การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปศึกษาจะสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆตามวิชาดังกล่าว และให้ผู้เรียนสามารถทำศิลปปฏิบัติโดยมีสุนทรียภาพ และสามารถวิจารณ์งานศิลปะอย่างมีความรู้ตามหลักเกณฑ์ทางการวิจารณ์และประวัติศาสตร์

จากเหตุผลดังกล่าวพบว่าในประเทศที่กำลังพัฒนานั้นถือว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีความสำคัญยิ่งกว่าระดับอื่น เพราะเป็นระดับหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ ที่จะทำให้มาตรฐานการศึกษาของทรัพยากรมนุษย์เกิดประสิทธิภาพขึ้น และส่งเสริมให้เด็กวัยรุ่นได้พัฒนาเต็มทีในด้าน การแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการค้นพบความสามารถเฉพาะตน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเกิดความเชื่อมั่นต่อไป

ถึงความมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นคุณสมบัติในด้านพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีงามทางด้านร่างกาย และจิตใจ เปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความสามารถความสนใจ และความถนัดทางศิลปะ เพื่อพัฒนาศิลปะที่มีอยู่แล้วให้เป็นไปอย่างถูกต้อง จนถึงขีดสุดของแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ 2535 : 76-78) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในระดับนี้ต้องคำนึงจิตวิทยาการเรียนรู้อันเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนด้วย (วิชัย วงษ์ใหญ่ , 2535 : 115)

หลักสูตรศิลปศึกษา

หลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีสาระสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

เป็นหลักสูตรที่ได้จัดรวมวิชาทัศนศิลปศึกษาและดนตรีศึกษาเป็นหน่วยเดียวกันและใช้ชื่อว่า "ศิลป์กับชีวิต" โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางศิลปะในด้านทัศนศิลป์ขั้นพื้นฐาน เพื่อที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะเบื้องต้น สามารถที่จะแสดงออกทางศิลปะขั้นพื้นฐานได้ตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน เกิดความรักความชื่นชมต่อศิลปะในท้องถิ่น และมีความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับศิลปะในสาขาที่ผู้เรียนมีความถนัดต่อไป สาระสำคัญต่างๆ มีดังนี้

จุดประสงค์ของหลักสูตร

จุดประสงค์หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุงมีดังนี้คือ

1. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปศึกษา
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษา

เพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป

3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม

4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของ

ตนเอง

โครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง กำหนดให้กำหนดให้วิชาศิลปศึกษาเป็นทั้งวิชาบังคับแก่น และวิชาเลือกเสรี วิชาบังคับแก่นกำหนดให้เรียน จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค ตลอด 3 ปี รวม 6 รายวิชา ส่วนวิชาเลือกเสรี ผู้สนใจวิชาศิลปศึกษาสามารถเลือกเรียนได้ โดยเลือกจากรายวิชาเลือกเสรีที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือรายวิชาที่ท้องถิ่นกำหนดขึ้นเองตามกระทรวงกำหนด นอกเหนือจากที่มีจากที่มีในกลุ่มวิชาเลือกเสรีในหลักสูตร

รายวิชาบังคับแก่นวิชาศิลปศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศ 101	ศิลปะกับชีวิต 1	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 102	ศิลปะกับชีวิต 2	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ศ 203	ศิลปะกับชีวิต 3	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 204	ศิลปะกับชีวิต 4	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ศ 305	ศิลปะกับชีวิต 5	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้
ศ 306	ศิลปะกับชีวิต 6	1 คาบ/สัปดาห์/ภาค	0.5 หน่วยการเรียนรู้

วิชาบังคับแก่นศิลปศึกษานี้ นอกจากมีการปรับปรุงคาบเวลาเรียนแล้ว ยังเปลี่ยนชื่อวิชาจากเดิมซึ่งเคยแบ่งไว้ชัดเจนว่า วิชาบังคับมีทัศนศิลปศึกษาและดนตรีศึกษา เป็น วิชาศิลปะกับชีวิต ซึ่งเนื้อหายังคงหมายรวมถึงทัศนศิลปศึกษาและดนตรีศึกษา เช่นเดิม

คำอธิบายรายวิชา

ในคำอธิบายรายวิชา ซึ่งหมายถึงเนื้อหาที่ต้องเรียน ได้ปรับปรุงโดยลดเนื้อหาลง เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับคาบเวลาที่กำหนด คำอธิบายรายวิชาในวิชาบังคับแก่น ได้เขียนเนื้อหาด้านทัศนศิลปศึกษาและดนตรีศึกษารวมกัน แต่ละรายวิชาจะระบุจุดประสงค์ที่เป็นจุดเน้นและจุดประสงค์ที่เป็นผลที่จะให้บังเกิดแก่ผู้เรียน

กระบวนการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่พึงประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา โดยเฉพาะวิชาบังคับแก่น ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องเรียนนั้นเน้นที่การจัดกิจกรรม การได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ โดยไม่เน้นเนื้อหาวิชาการ จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน มีความปิติ ผ่อนคลายให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาศิลปะในเบื้องต้น กิจกรรมทั้งด้านศิลปศึกษาและดนตรีศึกษา ทุกคนสามารถปฏิบัติได้เป็นพื้นฐานอย่างง่าย ๆ สำหรับผู้ที่สนใจ ต้องการได้รับความรู้และทักษะที่เข้มข้นก็สามารถเลือกเรียนจากวิชาเลือกเสรี ในคาบเวลาเรียนของวิชาเลือกเสรี ซึ่งกำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว

แนวการสอน

แนวการสอนเป็นเอกสารหลักสูตรที่เป็นต้นแบบสำหรับการจัดทำกำหนดการสอน และแผนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรูปแบบของแนวการสอน ได้กำหนดหัวข้อต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. สารสำคัญ
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. สื่อและอุปกรณ์
5. การประเมินผล
6. กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติม

ในข้อกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนมีอิสระในการคิดกิจกรรมต่างๆ ที่แปลกออกไป แล้วแต่เทคนิคของแต่ละบุคคล โดยขอให้ยึดจุดประสงค์เป็นสำคัญ

ในข้อกิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติมนั้น อาจเสนอแนะให้รวมกลุ่มผู้เรียนที่สนใจมาทำกิจกรรมร่วมกันนอกเวลา เช่น หลังเลิกเรียนในแต่ละวันหรือวันหยุด เช่น อาจเขียนภาพ ระบายสี ดนตรี ฟ้อนรำพื้นเมือง ฯลฯ

ผลต่อเนื่องจากการทำกิจกรรมเสริมนี้ คือ การนำผลงานของนักเรียนมาจัดนิทรรศการจัดประกวดหรือส่งประกวด หากได้รับผลเป็นที่น่าชื่นชมแล้วก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้เรียนอีกมากมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

การเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ครูผู้สอนต้องตระหนักถึงความสำคัญของเด็กในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีความเจริญทางด้านพัฒนาการต่างๆพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ต่อไป มีศักยภาพในการคิดและแสดงออกสูงในทุกๆด้าน ซึ่งหากได้รับการปลูกฝังในทางที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว จะสามารถส่งเสริมให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ ซึ่ง นักวิชาการทางศิลปศึกษานหลายท่านได้ให้แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาไว้หลายแนวทางด้วยกัน ได้แก่

วุฒิ วัฒนสิน(2541) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของวัยรุ่น ดังนี้

1. วัยรุ่นมีความสามารถหลายด้าน ครูศิลปะจึงควรจัดกิจกรรมศิลปะให้นักเรียนในหลายด้าน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสค้นหาความถนัดของตนเองและได้ทำในกิจกรรมที่ตนชอบ
2. วัยรุ่นสนใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชีวิตและปรัชญา ครูศิลปะควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูดคุยและหาทางแก้ปัญหาชีวิตและปรัชญา แล้วนำความคิด ปัญหาและปรัชญาที่ได้รับสร้างสรรค์ขึ้นเป็นงานศิลปะโดยวิธีการที่ตนเองถนัดและชอบ
3. วัยรุ่นนิยมแสดงความคิดเห็นที่รุนแรงในเรื่องเกี่ยวกับสังคมและการเมือง ครูศิลปะควรจัดให้นักเรียนได้แสดงออกและทำกิจกรรมศิลปะในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการแก้ปัญหาของสังคมและการเมือง โดยครูต้องเป็นผู้ชี้แนะที่ถูกต้อง ยุติธรรม
4. วัยรุ่นใจร้อน ต่วนตัดสินใจ ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมศิลปะที่นักเรียนสามารถทำเสร็จภายในเวลาที่กำหนด ไม่ควรเน้นฝีมือของผลงานเป็นส่วนสำคัญ แต่ควรเน้นถึงการแสดงออกอย่างเสรีของนักเรียน ควรจัดกิจกรรมที่ไม่ยากเกินสมรรถภาพของนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมศิลปะ
5. วัยรุ่นมองปัญหาเพียงด้านเดียว ไม่รอบคอบ ครูศิลปะควรสอนแบบบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทางด้านศิลปะและนำศิลปะไปใช้ในวิชาการอื่นๆ
6. วัยรุ่นรักความยุติธรรม ต้องการเหตุผลและความถูกต้อง ครูศิลปะต้องค้นหาวิธีการประเมินผลที่ยุติธรรม มีหลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ ควรวัดและประเมินผลงานของนักเรียนอย่างเปิดเผยสามารถอธิบายให้เด็กเข้าใจและยอมรับในผลของการตัดสินใจได้และครูศิลปะควรให้ความสำคัญของการวิจารณ์ผลงานศิลปะ โดยจัดให้นักเรียนได้มีโอกาสออกมาวิจารณ์ผลงานของตนเองหรือของผู้ร่วมชั้น ทำให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่างๆ ที่อาจแอบแฝงอยู่ใน ผลงานและจะเป็นส่วนที่นักเรียนได้ร่วมในการประเมินตัวเองหรือเพื่อนร่วมชั้นด้วย
7. วัยรุ่นมีอารมณ์อ่อนไหว ครูศิลปะควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นจินตนาการอย่างอิสระเสรี ให้ความรู้แก่นักเรียนว่าผลงานศิลปะที่มีคุณค่าทุกชั้นที่สร้างสรรค์ขึ้นมา ต้องมีที่มาคือ แรงบันดาลใจ ความประทับใจ และความฉิวต่อความงามในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรหมั่นให้กำลังใจและแสดงความชื่นชมในผลงานของนักเรียนด้วยความจริงใจ
8. วัยรุ่นเริ่มคบเพื่อนต่างเพศ ครูศิลปะควรคำนึงถึงความสัมพันธ์และความแตกต่างของความเป็นผู้หญิงผู้ชาย เข้าใจถึงความต้องการยอมรับของวัยรุ่นต่อเพื่อนต่างเพศ ควรจัดการสอนที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน เพราะการให้วัยรุ่นทำงานร่วมกันเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมในอนาคตด้วย

9. วิทยุ่่นชอบทำกิจกรรมกลุ่ม ครูศิลปะควรเน้นการทำงานที่เป็นกระบวนการกลุ่ม การสร้าง
สรรค์ผลงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เด็กกล้าแสดงออกถึงความคิดเห็นส่วนตัว รู้จักยอมรับความคิดของผู้อื่น
และเคารพให้ความคิดเห็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นแล้ว กิจกรรมกลุ่มจะช่วยสนับสนุนลักษณะความ
เป็นผู้นำและการตระหนักในการทำงานกลุ่มที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

10. วิทยุ่่นคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ครูศิลปะควรให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อ
ความหมายของรูปธรรมและนามธรรม สามารถอธิบายให้เห็นความสำคัญต่อนามธรรมได้ แล้วจึงมี
การปฏิบัติกรสร้างสรรค์ทางศิลปะออกมาในรูปแบบของนามธรรมด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน

11. วิทยุ่่นสามารถตั้งและทดสอบสมมุติฐานได้ ครูศิลปะควรเตรียมปัญหาให้นักเรียนมี
โอกาสฝึกคิด ฝึกตั้งสมมุติฐานต่างๆ ทดสอบสมมุติฐานและให้เหตุผลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ อาจ
เป็นปัญหาในเนื้อหาบางวิชาของศิลปศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์และศิลปวิจารณ์

12. วิทยุ่่นต้องการความรักและการยอมรับจากหมู่เพื่อน ครูศิลปะต้องมีการติดตาม ดูแล
พฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น คอยแนะนำและช่วยชี้แนะแนวทาง
แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สำหรับกิจกรรมศิลปะควรเน้นเรื่องความสามารถเฉพาะตน ควรจัดกิจกรรม เพื่อ
ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและเพื่อให้เพื่อนๆยอมรับในความสามารถ จะเป็นเหตุให้
นักเรียนตั้งใจในการเรียนศิลปศึกษามากขึ้น

13. วิทยุ่่นรักความอิสระเสรี ครูศิลปะควรให้อิสระเสรีต่อเด็กนักเรียน ได้แก่ เสรีภาพในการคิด
และการแสดงออกที่ไม่มีขอบเขต เด็กจะเกิดความรู้สึกริ่งพอใจ ไม่อึดอัดและสามารถทำทุกสิ่งได้ตาม
ที่ตนอยากทำ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การชี้แนะของครูและต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

14. วิทยุ่่นชอบรองแปลกๆใหม่ๆที่ท้าทาย ครูศิลปะควรเป็นผู้ที่ตื่นตัวและพร้อมเสมอสำหรับ
ข่าวคราว ความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าและผลงานต่างๆเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีสอนและแนวทาง
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะในปัจจุบัน กิจกรรมศิลปะที่สอนควรให้มีความหลากหลาย
เทคนิคที่ใช้ วัสดุอุปกรณ์ที่แตกต่างกันตามสมควร การใช้สื่อการสอนสมัยใหม่จะทำให้การเรียน
การสอนน่าสนใจขึ้น

15. วิทยุ่่นชอบแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ครูศิลปะควรเตรียมกิจกรรมศิลปะในลักษณะ
ที่ท้าทายความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ให้เด็กได้มีโอกาสคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้
พฤติกรรมกรเรียนการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงสุด ได้แก่ การเปิดโอกาส
ให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี ไม่มีการบิ่บบังคับ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดค้นในหลายๆด้าน
ทดลองทำในหลายๆวิธีการ แล้วลองให้นักเรียนเลือกวิธีการและรูปแบบที่ตนคิดว่าดีที่สุดด้วย

สุชา จันทร์เอม (2529) ได้กล่าวถึงนักเรียนที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นว่า จะมีอายุโดยประมาณอยู่ระหว่าง 12-15 ปี จัดอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มเปลี่ยนจากวัยเด็ก เข้าสู่ผู้ใหญ่ตอนต้น เราจะสามารถสังเกตเห็นความเจริญเติบโตทางร่างกายของเด็กในช่วงนี้ได้ อย่างชัดเจน ทางด้านอารมณ์เด็กจะมีอารมณ์รุนแรง ควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ไม่ค่อยได้ มีความอ่อนไหว ทางด้านสังคมจะชอบคบเพื่อนเป็นกลุ่มและต้องการพึ่งพาตนเอง ต้องการการปรับปรุงตนเองให้ทันกับสังคมและเข้าใจว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่พอที่จะดำเนินการสิ่งต่างๆได้เอง ส่วนทางด้านสติปัญญามีความคิดก้าวหน้า มีเหตุผลเชิงนามธรรม สนใจที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มีจินตนาการมากขึ้น

ส่วนความต้องการและความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กในช่วงดังกล่าว ไมเคิล (Michael,1983) ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ในหนังสือ "Art and adolescence:Teaching art at the secondary school level " ว่าศิลปะจะช่วยส่งเสริมความต้องการของเด็กวัยรุ่นได้ ทั้งนี้ เพราะวัยรุ่นมีความต้องการ ดังนี้

1. วัยรุ่นต้องการความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและเพศ
2. วัยรุ่นต้องการความอิสระ ต้องการรับผิดชอบตนเอง
3. วัยรุ่นสามารถตระหนักในปัญหาการสร้างงานศิลปะของศิลปิน
4. วัยรุ่นต้องการพัฒนาด้านเอกลักษณ์เฉพาะตน

ลาเนียร์ (Lanier,1976) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาไว้ในหนังสือ "Teaching 'Secondary Art" ว่า การสอนศิลปะควรมุ่งพัฒนาคุณค่าของผู้เรียนในด้านต่อไปนี้

1. นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมทั้งในอดีตและร่วมสมัย
3. นักเรียนพัฒนาขีดความสามารถที่เป็นผลมาจากการแก้ปัญหาในการทำงาน
4. นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านการสร้างสรรค์
5. นักเรียนมีโอกาสแสดงออกทางอารมณ์
6. นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการรับรู้และการปฏิบัติงาน

แมคฟี (McFee, 1961) นักวิชาการศิลปะศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอทฤษฎีทางด้านการรับรู้ที่มีชื่อว่า "Perception - delineation" เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ของเด็กโดยผ่านกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน เป็นผลทำให้เด็กสร้างผลงานศิลปะออกมาได้อย่างหลากหลาย ในหนังสือชื่อ "Preparation for Art" แมคฟีได้ให้ข้อคิดแก่ครูในการสอนศิลปะว่า องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ที่มีผลต่อการทำงานศิลปะของเด็ก คือ

1. ความพร้อมของเด็ก
2. ความสามารถในการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการทำงาน
3. สภาพ สถานะหรือสภาวะการณ์ในขณะที่ทำงาน
4. ทักษะการทำงานที่ผ่านกระบวนการรับรู้อย่างเป็นขั้นตอน

จุดประสงค์ของการนำเสนอหนังสือดังกล่าว แมคฟีมุ่งหวังให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะ ทั้งนี้ โดยโยงความสัมพันธ์ของศิลปะที่มีผลโดยตรงต่อทั้งผู้สร้างงานศิลปะที่เป็นส่วนตนและขยายขอบเขตความสัมพันธ์ไปสู่สังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ แมคฟี (1977) ได้ให้ข้อคิดในการสอนศิลปะศึกษาว่าศิลปะมีส่วนสัมพันธ์กับสังคม ครูศิลปะและนักวิชาการต่างก็มีส่วนสำคัญที่จะเข้าไปร่วมกันแก้ไขสังคม นอกจากนี้ ศิลปะยังมีส่วนสำคัญในการติดต่อสื่อสารและสะท้อนถึงความมีวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ถ้าหากคนมีความรู้เรื่องสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์และทฤษฎีศิลปะ โดยผ่านการรับรู้ไปสู่การสร้างงานศิลปะแล้ว จะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคนในสังคมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

โดยสรุป การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้น นอกจากจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรับรู้ สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ จากกระบวนการเรียนการสอนที่ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนได้เกิดการเสาะแสวงหาความรู้ทั้งด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญต่อการแสดงความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความเชื่อของตนผ่านกระบวนการวิจารณ์ศิลปะ โดยอาศัยภาษาสื่อสารอย่างมีหลักการอีกด้วย

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ผู้บุกเบิกการศึกษาพัฒนาการของเด็กด้านต่างๆ ทางศิลปะ โดยจะกล่าวถึงพัฒนาการที่พัฒนาขึ้นในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางร่างกาย การวาดภาพของเด็กในช่วงนี้ เด็กจะมีความสามารถใช้เครื่องมือและวัสดุได้อย่างคล่องแคล่วและมีความแม่นยำแน่นอน ผลงานศิลปะที่สร้างขึ้น มีลักษณะ

สัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดของตนเอง สามารถประเมินการปฏิบัติงานจากทักษะการทำงาน การใช้เทคนิควิธีการต่างๆ จากผลงานที่ทำเสร็จแล้ว

2. พัฒนาการทางอารมณ์ การวาดภาพเป็นการเปิดโอกาสให้การเจริญเติบโตด้านอารมณ์และการคิดสร้างสรรค์ผลงาน เด็กจะมีความเพลิดเพลินในการทำงาน มีกระบวนการในการจัดการภาวะอารมณ์ให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น มีความยืดหยุ่นในผลงาน ทำให้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้อย่างอิสระ มีความสนุกสนาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความพึงพอใจในตนเอง

3. พัฒนาการทางด้านสังคม การสร้างสรรค์ผลงานของเด็กจากการวาดภาพทราบายดีจะเป็นสิ่งแสดงถึงประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่นที่ตนเองประสบมา จากประสบการณ์เหล่านี้ทำให้เด็กเข้าใจโลก เข้าใจสังคมมากขึ้น เด็กสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รู้จักการเป็นผู้ตามและผู้นำที่ดี เข้าใจถึงการแสดงออกของผู้อื่น

4. พัฒนาการทางสติปัญญา การทำงานทางด้านศิลปะของเด็กทำให้มีการแสดงออกถึงความความสามารถที่จะสร้างผลงานจากสิ่งรอบตัว เด็กจะทำให้ทราบถึงพัฒนาการของแต่ละช่วงอายุที่เปลี่ยนแปลง ทั้งเรื่องความรู้ในเรื่องของหลักการทํางานศิลปะ สามารถทำกิจกรรมด้านศิลปะได้อย่างถูกต้องและปราณีต รวมทั้งทำให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาในการทำงานศิลปะ และศิลปะทำให้เกิดจินตนาการที่กว้างไกล เป็นการพัฒนาทางสติปัญญาทางหนึ่ง

5. พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะคิดประดิษฐ์งานของตนออกมา สามารถทำงานศิลปะอย่างมีอิสระ โดยไม่ต้องเลียนแบบหรือพึ่งพาผู้อื่น สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมั่นใจ และมีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง ทำให้ผลงานที่ออกมามีลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง จึงมีความงดงามและมีลักษณะที่แตกต่างจากของผู้อื่น

6. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ จากประสบการณ์ทางด้านศิลปะของเด็ก ทำให้เด็กมีความเข้าใจ ชื่นชมในคุณค่าความงามของศิลปะ สุนทรียภาพทำให้เด็กเกิดพัฒนาการทางการจัดการความคิด ความรู้สึก และความเข้าใจในงาน รวมทั้งเด็กสามารถแสดงความคิดเห็น บรรยายหรือวิจารณ์ผลงานศิลปะโดยให้หลักการและเหตุผลทางศิลปะได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

7. พัฒนาการทางด้านความรู้ เด็กเมื่อมีการฝึกฝนฝีมือและการเจริญเติบโตทางด้านความรู้สึก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์ทางด้านศิลปะ ทำให้เด็กมีความสนใจในการแสดงออก การบรรยาย การอภิปราย และสามารถแสดงความรู้ของตนเอง มีความเข้าใจ มั่นใจ พิจารณางานศิลปะได้อย่างถูกต้องตามเกณฑ์ และเกิดความรู้สึกรับรู้ถึงความงามของงานศิลปะ

นอกจากนี้ ไคเวนเฟลด์ ได้เสนอแนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยการกระตุ้นให้นักเรียนมีการแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความเชื่อและอารมณ์ของเด็กโดยตรงให้มากที่สุด ครูผู้สอนจะมีบทบาทต่อเมื่อนักเรียนมีปัญหา ต้องการความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และเป็นผู้เฝ้าให้เกิดความสนใจเท่านั้น จากการศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะการวาดภาพของเด็กจำนวนมาก

โลเวนเฟลด์ ได้คิดค้นและวางทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะโดยอิงทฤษฎีพัฒนาการของร่างกาย สถิติปัญญา อารมณ์และสังคมของเด็กตั้งแต่ช่วงอายุ 2 - 4 ปี อันเป็นช่วงวัยก่อนเข้าเรียนหรือเด็กปฐมวัย ไปจนถึงช่วงอายุระหว่าง 14 - 17 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่นตอนปลาย

โลเวนเฟลด์ ได้จำแนกพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กในช่วงอายุต่างๆ ตามลำดับขั้น 6 ขั้น ดังต่อไปนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) ขั้นนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 2 - 4 ปี เด็กวัยนี้ยังสนุกสนานอยู่กับการเคลื่อนไหว เด็กยังไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของมือและเครื่องมือได้ ถูกต้อง เริ่มจากการเขียนเครื่องหมายต่างๆ บนกระดาษอย่างสุ่มๆ และเจริญขึ้นทีละน้อยๆ ระหว่างอายุ 8 เดือน ถึง 4 ปี เมื่อภาพลักษณะทางการเห็นปรากฏชัดเจนขึ้น การพัฒนาจำนวนมากมาเกิดขั้นโดยพัฒนาการที่ก้าวแล้วนั้น แบ่งย่อยได้อีกเป็น 3 ระยะ คือ

1.1 ขีดเขียนอย่างไม่มีระบบ (Discordered Scribbling) เส้นที่เขียนจะดูยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบ คุณภาพของเส้นมักจะเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ผลงานที่ได้จะเป็นสิ่งที่เป็นไปอย่างบังเอิญ โดยไม่ได้ตั้งใจ

1.2 ขีดเขียนอย่างมีการควบคุม (Controlled Scribbling) หลังจากที่เด็กขีดเขียนประมาณ 5 เดือน เด็กจะเริ่มสามารถควบคุมด้วยตาและการเคลื่อนไหวได้ ขั้นนี้จึงเป็นขั้นที่มีความสำคัญที่สุด เส้นต่างๆ จะถูกวาดอย่างช้าๆ และบางครั้งวาดขึ้นด้วยความกระตือรือร้นอย่างมาก เส้นเหล่านี้จะมีลักษณะเป็นเส้นตามขวาง เส้นตั้ง หรือเส้นโค้ง

1.3 ให้ชื่อรอยขีดเขียน (Naming Scribbling) เมื่อเด็กเริ่มอายุประมาณ 3 ปี เป็นขั้นที่มีความสำคัญขั้นหนึ่ง โดยเด็กเริ่มให้ชื่อหรือรอยขีดเขียนที่เด็กวาดขึ้น หรือบรรยายภาพในขณะที่กำลังขีดเขียน เช่น นีคือแม่ของอัน อันกำลังวิ่ง เป็นต้น การให้ชื่อหรือขีดเขียนเหล่านี้มีความสำคัญมาก เพราะการคิดของเด็กมีการเปลี่ยนแปลง ก่อนขั้นนี้เด็กพอใจกับการเคลื่อนไหว แต่ในขั้นนี้เด็กนำเครื่องหมายเหล่านี้ให้สัมพันธ์กับโลกรอบๆ ตัว เปลี่ยนจากแนวโน้คิดทางการเคลื่อนไหวไปสู่การคิดจินตนาการ

2. ขั้นวาดภาพก่อนมีแบบแผน (The Preschematic Stage) ในขั้นนี้เด็กจะมีอายุระหว่าง 4-7 ปี เป็นขั้นที่เด็กสามารถเขียนหรือสร้างให้เป็นภาพหรือรูปร่าง แต่ไม่มีรายละเอียดในภาพ เริ่มวาดภาพโดยใช้วงกลมเป็นสัญลักษณ์และใช้สีตามความพอใจ โดยภาพที่เขียนจะสร้างจากประสบการณ์ของเด็ก เช่น ผู้ปกครองและสิ่งแวดล้อม เด็กจะพัฒนาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และสร้างให้เห็นเป็นรูปธรรมที่มีความหมายสำหรับตัวเด็กเอง

3. ขั้นวาดภาพอย่างมีความหมาย (Schematic Stage) ขั้นนี้เด็กจะมีอายุในระหว่าง 7-9 ปี เด็กจะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม สามารถนำตนเองเข้าไปสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ มีความเข้าใจถึงสิ่งที่ตนเองเขียนว่าควรอยู่ที่ใดและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร โดย

ภาพที่วาดจะมีการใช้รูปทรงเรขาคณิต เช่น ใช้วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม หรือรูปร่างอื่นๆ แทนรูปร่างกาย ขา มือและเสื้อผ้า เป็นต้น ซึ่งเมื่อแยกรูปทรงต่างๆ ออกจากกันแล้วจะไม่มี ความหมาย บางครั้งก็วาดแบบทะลุมองเห็นภายใน (X-ray) และมีการใช้เส้นฐาน (Base Line)

4. **ขั้นการวาดภาพตามความเป็นจริง (Drawing Realistic or The Gang Age)** ในขั้นนี้ เด็กมีอายุระหว่าง 9-12 ปี ในวัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีลักษณะทางสังคม มีการแบ่งเพศ สนใจในเพื่อน วัยเดียวกันและเพศเดียวกัน มีความเข้าใจความแตกต่างระหว่างเพศ เด็กสามารถสร้างภาพได้เหมือนธรรมชาติ รูปทรงเรขาคณิตไม่เพียงพอต่อการวาดภาพที่คล้ายธรรมชาติ แต่เด็กยังคงมีความห่างไกลจากธรรมชาติ แสดงออกที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด

5. **ขั้นการวาดภาพเลียนแบบธรรมชาติ (The Pseudo - Naturalistic Stage)** เด็กมีอายุอยู่ระหว่าง 12 - 14 ปี เด็กมีความสามารถคัดเลือกส่วนต่างๆ ของสิ่งแวดล้อม เพราะเด็กมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การปฏิบัติงานมีการวางแผน ในวัยนี้ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการมีเหตุผล การวาดภาพจึงเปลี่ยนจากการวาดจากจิตใต้สำนึกไปสู่การรู้สำนึก การสร้างสรรค์จึงมีการทำได้เหมือนแบบที่เป็นของจริงได้แล้ว

6. **ขั้นการตัดสินใจ (The Period of Decision)** ขั้นนี้เด็กมีอายุอยู่ระหว่าง 14-17 ปี เด็กในวัยนี้จะแสดงออกด้วยตนเองอย่างมีจุดมุ่งหมาย และมีความพยายามในการพัฒนาทักษะเพื่อผลิตผลงานอย่างเต็มความสามารถของตนเอง

ตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ กล่าวถึงการพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในช่วงอายุระหว่าง 12-14 ปี ว่าอยู่ในขั้นที่ 5 คือ ขั้นใช้เหตุผล "Pseudo - Naturalistic Stage" หรือ "The Age of Reasoning)" เป็นระยะที่เด็กเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ พัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่เจริญพอที่จะรู้ปัญหาต่างๆ แต่ยังไม่เท่ากับผู้ใหญ่ เด็กในช่วงวัยนี้จะมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์แตกต่างกันเป็น 2 พวก คือ

1. พวกที่ชอบเขียนภาพตามที่ตนเองเห็นจากภาพที่ปรากฏ เรียกว่า "Visually Minded" เด็กพวกนี้จะเขียนภาพได้ใกล้เคียงความเป็นจริงตามที่มองเห็น

2. พวกที่ตีความหมายของสิ่งต่างๆ ด้วยประสบการณ์ของตนเอง เรียกว่า "Non - Visually Minded" เป็นการแสดงออกโดยผ่านกระบวนการรู้สึกนึกคิดของตนเอง งานของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ของเรา กับสิ่งแวดล้อม การแสดงออกจึงอาจเกินความเป็นจริง

ลักษณะการวาดภาพของเด็กช่วงอายุ 12-14 ปี ในขั้นใช้เหตุผลหรือ "The Age of Reasoning" โลเวนเฟลด์ กล่าวว่า มีลักษณะที่พอสังเกตได้ คือ

1. การวาดภาพ สามารถวาดภาพได้ถูกต้องมากขึ้นทั้งในด้านสัดส่วน ท่าทางตลอดจนรายละเอียดของภาพ เช่น ตามข้อต่างๆ ได้แก่ หัวไหล่ ข้อศอก หัวเข่า เป็นต้น นอกจากนั้นยังเน้น

ท่าทางการเคลื่อนไหวต่างๆ ตามความเป็นจริง สำหรับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนั้นเด็กในวัยนี้จะวาด
เพียงเพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างเพศเท่านั้น

2. การใช้พื้นที่ว่าง เด็กในวัยนี้สามารถแสดงให้เห็นระยะใกล้ไกลของวัตถุให้เด็กลงไปตาม
ระยะที่ไกลออกไปในภาพได้ สามารถเขียนแสดงแสงเงาตามที่ได้เห็นเป็นจริง บางครั้งอาจใช้เส้นฐาน
ในลักษณะการแสดงออกด้วยความรู้สึกนึกคิดที่สูงขึ้นไป และสามารถจัดความสัมพันธ์ของระยะ
วัตถุในภาพได้

3. การใช้สี พัฒนาการของเด็กในวันการใช้เหตุผลนี้เด็กจะใช้สีไปตามความต้องการของ
ตนเอง รู้จักปรับสีผสมสีให้เข้ากับธรรมชาติ สามารถลำดับระยะทางและแสดงตามความรู้สึก มีการ
ใช้สีที่สัมพันธ์กับอารมณ์เพื่อแสดงระยะใกล้ไกลหรือแสดงแสงเงา

4. การออกแบบ เริ่มรู้จักการออกแบบในการจัดหรือตกแต่งให้เกิดความสวยงาม แสดงให้
เห็นว่าเข้าใจในเรื่องของหน้าที่ของการใช้ประโยชน์ เช่น ภาพที่แสดงถึงการจัดบริเวณบ้าน ห้องรับ
แขก แบบของชุดเครื่องเรือน เป็นต้น

จากแนวคิดและทฤษฎี การพัฒนาการทางศิลปะข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเด็กในวัยรุ่นตอน
ต้นตามแนวคิดวิชาซึ่งมีอายุในช่วง 13-15 ปีนั้น เป็นช่วงอายุที่คาบเกี่ยวอยู่ในระหว่างขั้นของการ
พัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กชั้นที่ 5 คือ ขั้นการใช้เหตุผลโดยอยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 12-14 ปี
เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตและพัฒนาการด้านต่างๆ พร้อมทั้งจะเป็นผู้ใหญ่ต่อไป มีศักยภาพในการ
คิดและแสดงออกสูงในทุกๆ ด้าน หากได้รับการปลูกฝังและพัฒนาการในด้านต่างๆ อย่างถูก
ต้องและเหมาะสมแล้ว จะสามารถส่งเสริมให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะในด้านของ
ความคิดสร้างสรรค์นั้น การละสมประดงการณที่ไ้ได้รับ จากการรับรู้ในรูปแบบต่างๆ และในหลายๆ
ด้าน บวกกับการคิดจินตนาการจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (พงษ์
พัฒน์ รัตนาธิ, 2520) พัฒนาการของเกในการรับรู้สิ่งต่างๆ เด็กจะรับรู้ในสิ่งใกล้ๆ ตัว ในระยะแรก
เมื่อโตขึ้นการรับรู้จะขยายวงกว้างออกไป เช่น การรู้ส่วนรวม รู้จักขนาด รูปทรง สี สิ่งต่างๆ นี่เป็น
เรื่องของ การเลือกสรรในการรับรู้และเกณฑ์การเลือกสรรในการรับรู้มีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น
ความต้องการ ความพอใจ คุณค่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และอารมณ์อีกด้วย (Hilgard : 1954)
ลักษณะความสนใจต่อการรับรู้ความงามนั้น เริ่มจากการชื่นชมแล้วจึงไปสู่การประเมินค่า สนใจ
เทคนิควิธีการสี และองค์ประกอบของศิลป์ ผลงานที่สร้างขึ้นมามีหลักเกณฑ์ในการตัดสินผลงาน

การวัดและประเมินทางวิชาศิลปศึกษา

การวัดผลในวิชาศิลปศึกษา มีการวัดทั้งด้านพฤติกรรมและกิจกรรม การวัดด้านพฤติกรรม หมายถึง การพิจารณาพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคลว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงไร มีความสนใจต่อการเรียนเพียงใด ส่วนการวัดด้านกิจกรรม หมายถึงวัดจากผลงานที่ได้กระทำขึ้น เช่น การรายงาน การอภิปรายการลงมือปฏิบัติเป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช 2527 : 140) วิชาศิลปศึกษามีลักษณะเนื้อหาและวิธีการแตกต่างกว่าวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตร เนื่องจากวิชานี้มีองค์ความรู้ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Knowledge) มุ่งส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการวัดผลและการประเมินผลจึงมีลักษณะยืดหยุ่น จะให้เที่ยงแท้แน่นอนคงเช่นวิชาความรู้ที่มีองค์ความรู้ในเชิงปริมาณไม่ได้ (Qualitative Knowledge) (อารี สุทธิพันธ์ 2527 : 145) การวัดผลจึงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอนนัก ครูผู้สอนจะต้องใช้ความพยายามหลายวิธี และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ (เลิศ อานันตะ 2518 : 65) การวัดผลมักจะวัดตามความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของวิชาซึ่งระบุไว้ในหลักสูตร หรือตามที่ผู้สอนได้กำหนดขึ้น ซึ่งมีความมุ่งหมายหลัก 3 ประการที่นำมาใช้ในการวัดผลการสอนเสมอ คือ ความมุ่งหมายทางด้านความรู้ ทางด้านทักษะ และทางด้านเจตคติหรือทางความรู้สึก ในการวัดผลวิชาศิลปศึกษานั้น อารี สุทธิพันธ์ (อารี สุทธิพันธ์ 2515 : 185) ได้เสนอแนวพิจารณาเบื้องต้นไว้ดังนี้

1. ควรจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิชาศิลปศึกษา และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้วางไว้
2. ควรวัดความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน
3. การวัดผลควรมีส่วนช่วยปรับปรุงหลักสูตร
4. ควรได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ และควรสนองความก้าวหน้า เหมาะสมทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

5. ควรเน้นถึงความร่วมมือของผู้เรียนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเรียน
6. ต้องมีเครื่องมือที่ละเอียดรัดกุม และสามารถแยกความเจริญของผู้เรียนได้
7. ควรจะต้องมีรายงานของนักเรียนประกอบด้วย
8. ควรต้องเน้นถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ
9. ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้วิจัยและค้นคว้าทดลองวิธีสอนเสมอ ๆ

ในเรื่องของการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น เป็นการเอาข้อมูลของการวัดผลมาประมวลและวินิจฉัยเพื่อส่งเสริม แก้ไข ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีต่อไป การประเมินผลการเรียนวิชาศิลปศึกษาที่สำคัญคือ การวัดพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่าง ๆ และการวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา จำแนกได้ดังนี้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุณย์ 2529 : 131-136)

1. การวัดพัฒนาการด้านต่าง ๆ แบ่งได้เป็น 7 หมวด คือ

- 1.1 พัฒนาการทางการสร้างสรรค์
- 1.2 พัฒนาการทางสุนทรียภาพ
- 1.3 พัฒนาการทางการรับรู้
- 1.4 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา
- 1.5 พัฒนาการทางด้านอารมณ์
- 1.6 พัฒนาการทางกาย
- 1.7 พัฒนาการทางด้านสังคม
2. การวัดพฤติกรรมด้านต่าง ๆ
 - 2.1 ด้านความรู้
 - 2.2 ด้านความเข้าใจ
 - 2.3 ด้านความคิดและการออกแบบ
 - 2.4 ด้านคิดปณิคม
 - 2.5 ด้านเจตคติและความสนใจ
 - 2.6 ด้านทักษะและการนำไปใช้

การเรียนการสอนจะได้ผลที่แท้จริง จะต้องติดตามผลการปฏิบัติงาน ทำประเมินผลมิใช่ตัดสินเพียงได้ตกเท่านั้น จะต้องมีการปรับปรุงการเรียนการสอนด้วย ครูจะต้องเอาใจใส่สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด นอกจากนั้นครูควรวัดและประเมินผลการสอนของครูเองด้วย เพื่อจะได้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ครูศิลปะผู้สอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะต้องประเมินผลการเรียนวิชาศิลปะศึกษา โดยยึดแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 และประเมินผลการเรียนวิชาศิลปะศึกษาตามธรรมชาติของวิชาศิลปะศึกษา ดังนั้นครูศิลปะจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มิใช่เพียงแต่ในเรื่องการประเมินผลทางการศึกษาเท่านั้น แต่ครูศิลปะควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลทางศิลปะศึกษาอย่างถูกต้องอีกด้วย จึงจะช่วยให้ประเมินผลการเรียนวิชาศิลปะศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมพร รอดบุญ (2530) กล่าวถึงการประเมินผลการเรียนวิชาศิลปะศึกษาที่เน้นในด้านการปฏิบัติว่า การประเมินขึ้นอยู่กับเนื้อหาของวิชาและจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนได้ตั้งไว้ดังนี้

1. ในแนวที่เน้นแบบเน้นฝีมือในการปฏิบัติ (Academic) ผู้สอนจะประเมินผลงานของผู้เรียนได้จาก
 - 1.1 ความเข้าใจ คือดูว่าเขียนได้ถูกต้องตามหลักวิชาหรือไม่
 - 1.2 ฝีมือ ดูว่ามีฝีมือมากน้อยเพียงไหน

1.3 เวลา สามารถเขียนภาพได้สมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนดได้มากน้อยเพียงไหน
การประเมินผลงานในแนวนี จะเน้นในเรื่องของฝีมือมากกว่าความคิด

2. ในแนวที่เป็นแบบสร้างสรรค์ (Creative) การประเมินผลจะมุ่งเน้นในด้านของความคิดในการสร้างสรรค์มากกว่าฝีมือ นอกจากนี้ ยังประเมินได้จากการพูดหรือการอธิบายความคิดในการสร้างสรรค์ของผู้เรียนว่าเป็นอย่างไร ชัดเจนหรือไม่ ผู้เรียนมีแนวความคิดในการทำงานจริงหรือเปล่า และประเมินจากผลงานด้วยการแสดงออกสัมพันธ์กับความคิดมากน้อยเพียงใด

ในกรณีของการสร้างสรรค์ผลงานในแนวนี หากผู้เรียนมีแต่ฝีมือและค้อยในด้านความคิด คะแนนจะน้อยกว่าผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์แต่ฝีมือเป็ารอง ในกรณีที่ผู้เรียนมีทั้งความคิดที่ดีและมีฝีมือด้วยแล้วจะได้รับคะแนนสูง

3. วิชาในห้องปฏิบัติการ (Studio) บางวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดเรื่องราวเนื้อหา หรือจุดมุ่งหมายขึ้นเองนั้นการวัดหรือการประเมินผลดูได้จาก

3.1 ผู้เรียนมีความคิดที่จะเสนออะไร

3.2 รูปแบบและการแสดงออกในงานสอดคล้องกับความคิดมากน้อยแค่ไหน

3.3 คุณค่าที่ปรากฏในงานเป็นอย่างไร มีมากน้อยแค่ไหน (การประเมินคุณค่าต้องดูที่เนื้อหาและจุดมุ่งหมายของผู้เรียนด้วย)

3.4 คุณภาพชั้น ความจริงจังและความเอาใจใส่ในการทำงานของผู้เรียน

4. หากเป็นวิชาหรือเนื้อหาที่ผู้สอนกำหนด การประเมินผลจะดูได้จาก

4.1 ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างน้อยเพียงใด

4.2 การแสดงออกของมีเรียนตรงตามจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนกำหนดไว้ให้มากน้อยแค่ไหน

4.3 การประเมินจากฝีมือ การใช้รูปแบบและเทคนิค

4.4 ประเมินจากทวามตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียร

4.5 ประเมินจากคุณค่าในงาน

5. การประเมินคุณค่าในงานศิลปะของเด็ก

5.1 ประเมินคุณค่าทางด้านความคิดคือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากน้อยแค่ไหน มีความแปลกใหม่และน่าสนใจเพียงใด

5.2 ประเมินคุณค่าทางการแสดงออก ได้แก่ การแสดงออกทางเรื่องราว รูปทรงและความงาม

การประเมินผลเป็นกระบวนการวัดคุณภาพของผลงานทางศิลปะ โดยการแสวงหาค่าในผลงานศิลปะแต่ละชิ้นซึ่งกระทำได้โดยวิธีการดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลนักเรียนในขณะที่นักเรียนสร้างงานศิลปะ

นักเรียนประเมินผลในขณะที่นักเรียนสร้างงานศิลปะ โดยเริ่มตั้งแต่พิจารณาคัดเลือก

แนวความคิดเพื่อสร้างงานศิลปะ คัดสนใจเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ให้เหมาะสม และในขณะที่นักเรียนกำลังสร้างงานศิลปะนักเรียนต้องพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลปะ นักเรียนยังมีความชำนาญการประเมินผลมากเพียงใด จะทำให้ยังมีความชำนาญในการพัฒนาและปรับปรุงผลงานมากขึ้นตามไปด้วย ถ้าหากครูช่วยแนะแนวทางการประเมินผลผลงานทางศิลปะอย่างลึกซึ้ง เสริมประสบการณ์ของผู้เรียน จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการพิจารณาตัดสินใจการปฏิบัติงานด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น

2. การประเมินผลโดยครูขณะที่นักเรียนสร้างงานศิลปะ

ครูสามารถวัดและประเมินค่าผลสัมฤทธิ์และปัญหาทางการเรียนของนักเรียนได้ โดยการศึกษาจากผลงานศิลปะของนักเรียนในขณะที่นักเรียนสร้างงานศิลปะ โดยครูมีความมุ่งหมายในการประเมินผล เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความเจริญงอกงาม สามารถถ่ายทอดผลงานความคิดออกมาในผลงานทางศิลปะได้ และช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ในผลงานศิลปะของผู้อื่น

3. การประเมินผลโดยครูและนักเรียนโดยการอภิปรายเกี่ยวกับผลงานทางศิลปะร่วมกับกลุ่มนักเรียน

แทนการให้นักเรียนแต่ละคนอภิปรายโดยยึดเกณฑ์มาตรฐานส่วนตัว ครูควรร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการอภิปรายเพื่อการประเมินผลผลงานทางศิลปะจะช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องศิลปะจากการ ได้เห็นและ ได้ฟังคำอธิบายเกี่ยวกับวิธีทำงานศิลปะของเพื่อนร่วมชั้นเป็นอย่างมาก

4. การประเมินผลโดยนักเรียนศึกษาจากนิทรรศการผลงานศิลปะ

การเปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาผลงานศิลปะในนิทรรศการ นักเรียนจะมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประเมินผลงานตามประสบการณ์และความรู้สึกตอบสนองอารมณ์ส่วนตัวของแต่ละคน เมื่อนักเรียนนิชมชมชอบผลงานใด ผลงานชิ้นนั้นจะเป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนต้องการประสบผลสำเร็จในผลงานทางศิลปะ ตามแนวทางของตนเอง

จากข้อมูลข้างต้นนี้อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การประเมินผลทางศิลปะศึกษาต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายหลัก 3 ด้านคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนทางการเรียนรู้ (ทักษะพิสัย) พฤติกรรมทางด้านความรู้ลึก (จิตพิสัย) และพฤติกรรมด้านทักษะ (ทักษะพิสัย) ให้เป็นไปในทางที่ปรารถนา ซึ่งพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านนี้สามารถประเมินผลได้ในงานศิลปะ และการประเมินผลสามารถพิจารณาตัดสินได้ใน 3 ลักษณะคือ การตัดสินโดยคุณลักษณะ (เปรียบเทียบกับตนเอง) การตัดสินแบบอิงกลุ่ม (เปรียบเทียบกับเพื่อนร่วมชั้น) และการตัดสินแบบอิงเกณฑ์ (เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน) สำหรับการประเมินผลงานทางศิลปะในแนวที่เป็นแบบสร้างสรรค์ (creative) นั้น จะเน้นในด้านความคิดในด้านการสร้างสรรค์ของผู้เรียน และประเมินจากผลงานว่าการแสดงออกสัมพันธ์กับความคิดมากน้อยเพียงใด ซึ่งการประเมินผลงานออกแบกก็อยู่ในแนวนี้นี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลทางศิลปะศึกษา นอกจากจะพิจารณาถึงสิ่งที่จะประเมินแล้ว

เรื่องผู้ประเมินก็มีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากธรรมชาติของการเรียนการสอนทางศิลปะนั้นเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงและอารมณ์ความรู้สึก ทั้งของผู้เรียนและผู้สอน การประเมินผลจึงขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ดังนั้นผู้ประเมินงานศิลปกรรมในทุกระดับจึงต้องมีความเป็นกลาง มีความเที่ยงธรรมและมีความเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะและประสบการณ์ความรู้ ต้องรู้เทคนิคบางอย่าง และต้องใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ รวมทั้งมีความสามารถในการรับรู้คุณค่าทางศิลปกรรมด้วย (ปรียา เถาทอง , 2530)

จากแนวคิดการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ที่มีได้ให้ความสำคัญเฉพาะผลงานปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญไปถึงความสามารถ ทักษะในวิธีการปฏิบัติ และพฤติกรรมกาปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น อันนำไปสู่พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะ วิธีการและจุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงานดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเห็นทางการเรียนการสอนศิลปศึกษาในแง่ที่ว่า การจัดกิจกรรมศิลปศึกษาน่าจะสร้างขึ้นมาจากความร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครู โดยมีนักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาททางความคิดเห็น การทดลอง ค้นคว้าเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ตามความสามารถของแต่ละคน (พรรณวลัย ศีร์วงค์วัฒนา , 2542)

ในการเรียนการสอนศิลปศึกษา สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นส่วนเสริมการเรียนของนักเรียนและการสอนของครูให้บรรลุตามเป้าหมายก็คือ ความเข้าใจในพัฒนาการทางศิลปะของเด็กแต่ละชั้น ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามพัฒนาการและตามระดับอายุของเด็ก โดยโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957) ได้สนับสนุนปรัชญาการศึกษาแบบ "เด็กเป็นศูนย์กลาง" ที่ว่าความสำคัญของการเรียนรู้ทางศิลปะ คือ กระบวนการเรียนการทำงาน (process) มิใช่ผลงานของศิลปะ (product) ความเชื่อนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องความคิดสร้างสรรค์ เด็กเรียนรู้พัฒนาการจากการทำสิ่งต่างๆ ประสบการณ์ที่ได้จากการกระทำนั้น มิใช่ผลสำเร็จของงาน นั่นคือผลสำเร็จของงานมิใช่หัวใจของการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นจุดประสงค์ของการเรียนศิลปะควรจะเน้นว่าเด็กทำอะไร มิใช่เด็กทำอะไร แบลคเวลล์ (Blackwell , 1975) กล่าวว่า การสอนศิลปศึกษาสามารถปลูกฝังพัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับตนเองและการยอมรับตนเองของผู้เรียนได้อีกทางหนึ่งด้วย

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมในประเทศไทย คือ ผู้เรียนเรียนโดยการฟัง จด ท่อง และลืม เป็นสิ่งที่ไม่ได้ส่งเสริมและพัฒนาการทางด้านความคิดของผู้เรียนเท่าที่ควร นอกจากนี้ตามสภาพการของสังคมโลกและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดลักษณะของทฤษฎีใหม่ที่มีลักษณะคล่องแคล่ว มีวินัยในตนเอง มีการคิดเป็นระบบ ปรับตัวเก่ง มีความสามารถในการ

สื่อสารและการทำงานเป็นทีม ดังนั้นการจัดการสอนในระบบโรงเรียนจึงต้องเปลี่ยนไป การสอนให้ท่องจำต้องเปลี่ยนเป็นการแสวงหาความรู้ การทดสอบแบบปรนัย เปลี่ยนเป็นการวัดผลที่มีความหลากหลาย สะท้อนชีวิตจริงและมีความหมาย

Carl R. Rogers คือผู้คิดค้นและใช้คำว่า “เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child – center)” เป็นครั้งแรก โดยผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมเต็มที่ต่อการเรียนรู้ของตน โดยส่งเสริมความคิดของผู้เรียนและอำนวยความสะดวกให้เขาได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

โชนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 4) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนา “ผู้เรียน” ให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง

กรมวิชาการ (2539) ได้กำหนดว่าสำหรับการเรียนการสอนในปัจจุบัน ควรเน้นให้นักเรียนได้แสดงออกถึงกระบวนการและผลผลิตในงานหรือความสามารถที่จำเป็น ซึ่งจะสอดคล้องกับชีวิตจริงนอกโรงเรียนมากที่สุด ดังนั้น การประเมินผลจึงมุ่งให้นักเรียนได้แสดงออกมากกว่าเลือกคำตอบจากข้อสอบแบบเลือกตอบ ให้สถานศึกษาปรับปรุงการปฏิบัติงานการเรียนการสอนของครูและนักเรียน โดยมุ่งที่การปฏิบัติงานของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ ลงมือทำเอง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องค้นพบให้ได้ว่าตนเองมีจุดเด่น จุดด้อยอะไรและพยายามพัฒนาตนเองให้จุดด้อยลดลง ส่งเสริมจุดเด่น และทำคนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เน้นความพอใจจากการประเมินตนเองตามเป้าหมายของตนเองได้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลจึงต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา ครูจะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนที่เน้นเนื้อหาหรือสอนแบบบอกเล่า เป็นการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และการวัดประเมินผลก็ต้องเน้นการสะท้อนให้เห็นความสามารถของนักเรียนที่แสดง ลงมือทำ ตัดสินใจและแก้ปัญหาเองที่เรียกว่า Authentic assessment หรือ Authentic performance assessment (โกวิทย์ ประชาตฤกษ์, 2541)

การจัดการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ การจัดกิจกรรมการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ (ทิศนา แรมมณี, 2541) เป็นการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้คิดค้นความรู้และลงมือปฏิบัติหรือกระทำจริง ทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหา

ความรู้ (อำนาจ เดชชัยศรี, 2540) ดังนั้นการเรียนการสอนจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้เท่ากับเป็นการเปลี่ยนจุดเน้นการเรียนรู้ ว่าอยู่ที่ผู้เรียนมากกว่าผู้สอน (ทิตินา แรมมณี, 2542) และครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อ ความศรัทธาในความเป็นคนของคน การที่เชื่อและไว้วางใจในความสามารถของบุคคล จะช่วยให้บุคคลนั้นๆ พัฒนาศักยภาพของตนเอง ดังนั้นเราจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกวิธีการที่จะเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง (Farr, 1994)

ส่วนการเรียนการสอนตามสภาพจริง คือ กระบวนการพัฒนาตัวผู้เรียน โดยกระบวนการผสมผสานระหว่างการเรียนการสอนกับการวัดประเมินผล และกระบวนการวิเคราะห์วิจัยการเรียนการสอน ซึ่งเมื่อจบกระบวนการแล้วผู้ที่อยู่ในกระบวนการจะรู้ในผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นนั้นด้วยตนเอง ครูผู้สอนจะอยู่ในลักษณะผู้อำนวยการดำเนินกิจกรรม เป็นผู้คิดสร้างรูปแบบวิธีการเรียนการสอนว่าผู้เรียนจะเรียนเนื้อหาแต่ละเนื้อหาด้วยวิธีใด เป็นผู้คิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะนำไปศึกษาและทำความเข้าใจกับผู้เรียน เมื่อเริ่มการเรียนการสอนครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนและตั้งกฎ กติกา รวมทั้งวิธีการวัดผลประเมินผล การกำหนดชิ้นงานหรือภาระงานด้วยกัน กระบวนการเรียนการสอนจะเน้นที่การให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเองตามแผนที่กำหนดขึ้น เมื่อเสร็จกระบวนการแต่ละกิจกรรม ผู้เรียนจะนำเสนอเพื่อถ่ายทอดความสำเร็จให้ครูและเพื่อนๆ ได้เห็น รวมทั้งผู้ปกครองก็อาจมีส่วนร่วมด้วย ผู้เรียนจะรู้ตัวว่าตัวเองทำได้หรือไม่ได้อย่างไร อยู่ในระดับใด ผลการเรียนรู้จะแสดงออกเป็นชิ้นงานที่ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินตัวเอง โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือข้อตกลงที่กำหนดร่วมกันกับครูและเพื่อนร่วมชั้น ดังนั้น ผู้เรียนจะรู้ตัวตลอดเวลาว่าผลงานของตนเองเป็นอย่างไร และจะพัฒนางานต่อไปอย่างไร วิธีการสอนตามสภาพจริงเป็นผลดีต่อผู้เรียนที่เป็นผู้ร่วมคิด ร่วมกำหนดข้อตกลงกับผู้สอน รวมทั้งกำหนดเวลาของกิจกรรม ภาระงานแต่ละเนื้อหาร่วมกับครู ซึ่งเราจะต้องรู้ตัวว่าตัวเองจะต้องทำอะไรจึงจะทำให้งานสำเร็จ ผู้เรียนจะรู้สึกสบายใจไม่ถูกบังคับและมีแรงที่จะคิดพัฒนางานต่างๆ ตามศักยภาพของตัวเอง จะฝึกฝนให้ตนเองเป็นผู้รู้จักรับผิดชอบ และมีโอกาสแสดงออกโดยเท่าเทียมกันจากผลงานหรือชิ้นงานของตัวเอง และที่สำคัญที่สุดการประเมินตนเองตลอดเวลาจะเป็นสิ่งทำให้ผู้เรียนพัฒนาตัวเองไปเรื่อยๆ จนเป็นบุคลิกภาพ ใฝ่ที่สุดการเขาก็จะสร้างความรู้ความคืดต่อเนื่องไปได้เองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ส่วนครูผู้สอนก็จะมีหน้าที่เสริมแรงเราไปเรื่อยๆ ไม่รัดจวาง แต่จะประเมินเราไปตามสภาพจริงนั้นๆ และหาทางเพิ่มเติมสิ่งที่เราขาดในโอกาสที่เหมาะสมไปเรื่อยๆ เช่นกัน (สมนท นนธิจันทร์, 2540)

การประเมินตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assessment) หรือการตีค่าที่แท้จริง เป็นกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลของผู้เรียนโดยตรงไปตรงมาตามสิ่งที่เขาทำ โดยพยายามตอบคำถามว่า "เราทำอย่างไร" (HOW) และ "ทำไม" (WHY) จะทำให้ผู้สอนได้ช่วยผู้เรียน

พัฒนาการเรียนของผู้เรียน และพัฒนาการสอนของผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนมีความหมาย และทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้ต่อไป

การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริงและการประเมินตามสภาพที่แท้จริง จึงเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่สำคัญที่โรงเรียนควรมานำมาใช้ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักเรียนเพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพ นำไปสู่การมีคุณลักษณะสำคัญที่สังคมต้องการ พร้อมทั้งจะดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งวิธีการหรือกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้การวัดและประเมินตามแนวทางการปฏิบัติจริงได้คือ แฟ้มสะสมงาน (โกวิท ประวาลพุกฤษ์, 2541) การประเมินสภาพจริงโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. วัดผลการเรียนรู้มากกว่าความจำ
2. วัดความเที่ยงตรง
3. ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การประมวลเหตุการณ์ในชั้นเรียนจากบุคคลอื่นมาตัดสิน โดยเน้นกิจกรรมที่มีความหมาย สำหรับนักเรียนได้เรียนรู้ปฏิบัติได้
4. ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการประมวลเหตุการณ์ในชั้นเรียนมาตัดสิน โดยเน้นกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับนักเรียนได้เรียนรู้ปฏิบัติ ได้ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประเมินตนเอง มีความเชื่อมั่นและภูมิใจในตนเองมากกว่าการแข่งขันกับผู้อื่น
5. เป็นการบูรณาการกระบวนการเรียนการสอนและประเมินผลไว้ด้วยกัน
6. สามารถใช้ข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายมาพิจารณาตัดสินได้ด้วย(ชมรมศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2541)

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าการประเมินจากสภาพจริงเป็นผลต่อเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะเอื้อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพแต่ละบุคคล เพราะเน้นลักษณะสำคัญ คือ เน้นให้นักเรียนได้แสดงออก สร้างสรรค์ ผลิหรือทำงาน ดึงเอาความคิดรับช้อน และทักษะการแก้ปัญหาออกมาได้ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นผลมาจากการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน และกระตุ้นให้เกิดการประยุกต์สู่โลกของความเป็นจริง อีกทั้งจะเอื้อต่อการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าการเรียนการสอนที่เกิดจากครูเป็นผู้บอกความรู้ (กรมวิชาการ : 2539)

นักการศึกษาได้พยายามปรับปรุงวิธีการและเครื่องมือที่จะสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนได้ (บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2541) เรียกว่า 4P ดังนี้

1. Performance คือ วิธีการประเมินที่เน้นการแสดงออกของนักเรียนในภาคปฏิบัติ
2. Process คือ วิธีการประเมินที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน
3. Products คือ วิธีการประเมินที่เน้นผลผลิตของนักเรียน
4. Portfolio คือ วิธีการประเมินโดยให้นักเรียนเก็บสะสมผลงานหรือจัดทำแฟ้มสะสมงาน

ความหมายของแฟ้มสะสมงาน

เบิร์ต (Bird, 1990) ได้ให้ความหมายของแฟ้มสะสมงานว่า คือ สิ่งใดก็ตามที่บรรจุเอกสารหลักฐานต่างๆ ไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงผลการปฏิบัติงาน แสดงถึงความรู้ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งแสดงคุณลักษณะบางประการของผู้เป็นเจ้าของแฟ้มสะสมงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ฮาร์ม และอดัมส์ (Mary Hamm and Dennis Adamd, 1991 : 18) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงาน คือสิ่งที่บรรจุหลักฐานที่แสดงถึงทักษะของบุคคล แสดงถึงพัฒนาการในด้านความสามารถ พัฒนาการในด้านทักษะ เจตคติ และการแสดงออกในด้านต่างๆ ของผู้เรียน โดยครูจะเป็นผู้ริเริ่มให้นักเรียนได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันกับเพื่อนนักเรียน ในการที่จะคัดเลือกชิ้นงานที่เห็นว่าควรเก็บสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงาน

อาเทอร์ (Arter, 1990) กล่าวถึง แฟ้มสะสมงานว่าเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับรวบรวมตัวอย่างผลงานของนักเรียนที่มีเนื้อหาหลากหลาย ตามจุดมุ่งหมายของผู้ที่ต้องการวัด นอกจากนี้ยังสะท้อนตัวนักเรียนให้เห็นถึงผลแห่งความพยายาม ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในงานที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของแฟ้มสะสมงานไว้ดังนี้

วรรณดี ชุมทฤษฎนิยานนท์ (2540 : 2) ได้กล่าวถึง แฟ้มสะสมงานว่าเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม และเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวัดผลประเมินผล ที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนได้เรียนรู้และสามารถทำอะไรได้บ้าง นอกจากนี้ยังสามารถวัดทักษะความชื่นชม การตัดสินใจ ซึ่งแบบทดสอบไม่สามารถประเมินสิ่งเหล่านี้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ เสริมศรี ไชยคร (2539) ว่าแฟ้มสะสมงานคือสิ่งที่ใช้รวบรวมผลงานและรายงานการปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถหรือสมรรถภาพพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงพัฒนา

กรมวิชาการ (2539 : 68) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงานคือ การสะสมงานอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อแสดงถึงผลงาน ความก้าวหน้า และสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนในส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนของการเรียนรู้ในวิชา การรวบรวมจะต้องครอบคลุมถึงการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา เกณฑ์การคัดเลือก และเกณฑ์การตัดสินใจให้ระดับคะแนน รวมทั้งเป็นหลักฐานที่สะท้อนการประเมินตนเองของนักเรียนด้วย

วาสนา (2540 : 4) กล่าวถึงความหมายของแฟ้มสะสมงานว่า คือเอกสารรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างสภาพการณ์ในชั้นเรียน ที่จะนำมาประเมินว่า การเรียนการสอนในวิชานั้นๆ เป็นอย่างไร เนื่องจากลักษณะการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย ดังนั้นการสุ่มตัวอย่างจะต้องเป็นแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แฟ้มสะสมงานควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มุ่งวัดว่าผู้เรียนทำอะไรได้บ้างมากกว่าการระลึกได้ เป็นการวัดศักยภาพของผู้เรียนในแง่ของการผลิต (Producer) มากกว่าการเลือกคำตอบที่ถูกต้อง

2. มุ่งวัดแนวลึกมากกว่าแนวกว้าง วัดความสามารถในการดำเนินงานหรือวิธีการมากกว่า การวัดด้วยข้อสอบย่อยๆ หลายข้อ

3. เน้นความเที่ยงตรงในการประเมินศักยภาพ

4. เน้นการตัดสินในลักษณะของคุณภาพมากกว่าปริมาณ ใช้ในการสังเกตมากกว่าการสอบ

5. ประมวลเหตุการณ์ในชั้นเรียนมาตัดสิน โดยเน้นกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน และมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ ปฏิบัติได้ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักตัวเอง เชื่อมมันและภูมิใจในตนเองมากกว่าการแข่งขัน อย่างน้อยจะต้องค้นพบตัวเองว่ามีดีอะไร

คำริ (2541 : 64) ได้กล่าวถึงแฟ้มสะสมงานว่า เป็นสิ่งที่ไว้เก็บสะสมคะแนนของนักเรียนที่ผ่านการคัดเลือกโดยตัวนักเรียนเอง หรือภายใต้การแนะนำของครู มาสะสมไว้ในรูปของวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แฟ้ม, กล่อง, แผ่นดิสก์, อัลบั้ม, ฯลฯ ที่มีการเก็บอย่างเป็นระบบและมีจุดหมายที่แน่ชัด ใช้เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม เจตคติ แรงงูใจ ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆ ของนักเรียนให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

กมล (2536 : 14) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงาน คือ การรวบรวมผลงานของนักเรียนที่เลือกสรรเป็นตัวแทนงานต่างๆ ที่นักเรียนได้ปฏิบัติเหนือไปจากคำนิยามง่ายๆ นี้ก็คือ แฟ้มงานนักเรียนนั้นแตกต่างกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านสารบาญ และความมุ่งหมาย และแม้ในเรื่องใครเห็นคนสั่งว่าจะเก็บเรื่องอะไรในแฟ้มนั้น แฟ้มงานนักเรียนอาจเป็นแผ่นพับที่บรรจุงาน "ชิ้นดีที่สุด" ของนักเรียน และการประเมินชิ้นงานของนักเรียนที่แสดงถึงจุดแข็งและจุดอ่อน หรือแฟ้มนักเรียนอาจจะบรรจุ "งานที่ก้าวหน้า" ชิ้นหนึ่งหรือมากกว่า โดยแสดงให้เห็นว่างานนั้น เช่น เรียงความเรื่องหนึ่งที่พัฒนาผ่านขั้นตอนการวางรูปแบบ การร่างและการปรับแก้ การตัดสินในว่างานใดจะเก็บไว้ในแฟ้มนั้น ตามปกตินักเรียนจะเป็นคนคิดสร้างสรรค์การรวบรวมผลงานของตน แต่บางทีก็เกี่ยวข้องกับครูและเพื่อนๆ ตลอดจนการวางกฎเกณฑ์ไว้ล่วงหน้าตามโครงการทั้งหมด

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้โดยสรุปได้ว่า แฟ้มสะสมงานคือสิ่งที่จะต้องประกอบไปด้วย

1. การสะสม (Collecting) ได้แก่การสะสมผลงานหรือหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือประกอบถึงตัวนักเรียน ตลอดจนภาคเรียนในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงาน

2. การจัดระบบข้อมูล (Organizing) ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของแฟ้มสะสมงาน

2.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกผลงาน

2.3 การมีเกณฑ์ในการพัฒนาและตัดสินคุณค่า

3. การมีสิ่งชี้แจงให้เห็นถึง การสะท้อนตนเองและการประเมินตนเองของนักเรียน

(Evidence of self – reflection)

ประเภทของแฟ้มสะสมงาน

การจัดประเภทของแฟ้มสะสมงาน ได้มีการจัดประเภทไว้ดังนี้

วรรณดี ชุณหวิธานนท์ (2541 : 4 – 5) และ เสาวณี เกียรติ (25 : 90) ได้แบ่งแฟ้มสะสมงานตามจุดมุ่งหมายในการใช้ คือ

1. Personal Portfolio เป็น Portfolio ที่รวบรวมข้อมูลสารสนเทศส่วนตัวของนักเรียน เช่น บุคลิกภาพส่วนตัว งานอดิเรก งานกิจกรรม การท่องเที่ยว ความสามารถพิเศษ เรื่องราวของครอบครัว รวมทั้งงานอ่าน งานเขียน สิ่งที่น่าสนใจ สิ่งที่ชอบ และสิ่งที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

2. Learning Portfolio เป็น Portfolio ที่รวบรวมงานของนักเรียน แสดงให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถ ความพยายาม ความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านของนักเรียน ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน มักประกอบด้วยรายงานกระบวนการทำงานของนักเรียน การประเมินตนเองของนักเรียน การบันทึกของครู ความคิดเห็นของผู้ปกครองและเพื่อนนักเรียน จุดมุ่งหมาย คือ ให้แนวทางแก่ครูและนักเรียนในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมด้วย

3. Accountability Portfolio เป็น Portfolio ที่รวบรวมผลงานของนักเรียนที่คิดสรรแล้ว แสดงให้เห็นผลการเรียนรู้ของนักเรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มักประกอบด้วยผลการประเมินมาตรฐานการเรียนรู้ งานที่คิดเลือกแล้ว ซึ่งสร้างขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนด และบันทึกของครู จุดมุ่งหมาย คือ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเพื่อการตรวจสอบและประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา

จิราภรณ์ ศิริทวี (2541 : 69 – 70) และ อภรณ์ บางเจริญพรพงศ์ (2541 : 55 – 56) และ กรมวิชาการ (2539 : 14 – 19) ได้กล่าวถึงประเภทของแฟ้มสะสมงาน ดังนี้

1. แฟ้มสะสมงานส่วนบุคคลเป็นแฟ้มที่นักเรียนใช้เก็บผลงานต่างๆ ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย

1.1 แฟ้มสะสมผลงานรวมเกี่ยวกับตัวนักเรียน เช่น กิจกรรมที่ชอบ ภาพ งานอดิเรก ครอบครัว แนวคิด คติประจำใจ การวางแผนชีวิต เป็นต้น

1.2 แฟ้มสะสมผลงานที่ดีที่สุด เป็นแฟ้มที่ประกอบด้วย ชิ้นงานที่ครูหรือนักเรียนร่วมกันเลือก หรือนักเรียนเลือกเอง โดยเลือกเฉพาะชิ้นงานที่ดีที่สุดที่เป็นตัวแทนพฤติกรรม แสดงความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของนักเรียนเอง

2. แฟ้มสะสมงานทางวิชาการ เป็นแฟ้มที่กำหนดให้เก็บเฉพาะงานวิชาการของนักเรียน ๒

3. แฟ้มสะสมงานเชิงวิชาชีพ อาจทำได้โดยบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน

จากรายละเอียดชนิดของแฟ้มตามวัตถุประสงค์ต่างๆ จะเห็นได้ว่า การนำแฟ้มสะสมงาน มาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาพัฒนาการของนักเรียน จากผลงานตลอดจนการเรียนการสอน และกิจกรรมในห้องเรียน จะสามารถบอกได้ถึงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จในการทำงาน โดยเฉพาะวิชาศิลปะศึกษา ซึ่งลักษณะการทำงานเน้นการปฏิบัติ แฟ้มสะสมงานจึงเป็น เครื่องมือหนึ่งที่จะศึกษาพัฒนาการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการในด้าน ต่างๆ ตลอดจนเพิ่มศักยภาพในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การศึกษากระบวนการ ระดับชั้นตอน ของแฟ้มสะสมงาน จึงเป็นสิ่งสำคัญ

กระบวนการในการทำพอร์ตโฟลิโอ (Burke, Fogarty and Begrad, 1994 - อ้างถึงใน ปฏิพัทธ์ สุวรรณศร)

ขั้นตอนของกระบวนการทำพอร์ตโฟลิโอในชั้นเรียนมีขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผนร่วมกันในการทำงาน (Project the purpose and type of portfolio)

ขั้นที่ 2 ขั้นรวบรวมชิ้นงานและจัดการชิ้นงาน (Collect and Organize)

ขั้นที่ 3 ขั้นเลือกชิ้นงาน (Select)

ขั้นที่ 4 ขั้นสร้างสรรค์ผลงาน (Interject Personality)

ขั้นที่ 5 ขั้นสะท้อนข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับชิ้นงาน (Reflect Metacognitively)

ขั้นที่ 6 ขั้นตรวจสอบความสามารถของตนเอง (Inspect to Self Assess)

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินค่าผลงาน (Perfect and Evaluate)

ขั้นที่ 8 ขั้นสร้างความสัมพันธ์ (Connect and Conference)

ขั้นที่ 9 ขั้นให้มีคุณค่า นำเข้าและเขาออกของชิ้นงาน (Interject/Eject to Update)

ขั้นที่ 10 ขั้นประกาศสัมพันธ์ผลงาน (Respect Accomplishment)

ทั้ง 10 ขั้นตอน เป็นกระบวนการของพอร์ตโฟลิโอที่สมบูรณ์ แต่นักการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะทางการพัฒนา เพื่อให้เกิดความสำเร็จไว้ 3 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 สำหรับผู้เริ่มจัดทำอาจใช้ 3 ขั้นตอนที่จำเป็นคือ ขั้นรวบรวมชิ้นงาน (Collect) ขั้นเลือกชิ้นงาน (Select) และขั้นสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ (Reflect)

แนวทางที่ 2 สำหรับผู้ต้องการขยายให้ละเอียดอาจทำ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นกำหนดโครงการ จุดประสงค์ (Project) ขั้นรวบรวมชิ้นงาน (Collect) ขั้นเลือกชิ้นงาน (Select) ขั้นสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ (Reflect) ขั้นทำให้สมบูรณ์ (Perfect) ขั้นนำเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Connect)

แนวทางที่ 3 สำหรับผู้ต้องการทำให้สมบูรณ์ คือทำทั้ง 10 ขั้นตอน

การนำแฟ้มสะสมงานมาใช้ในทางการศึกษา

แนวความคิดเรื่องแฟ้มสะสมงานได้ถูกนำมาใช้ในช่วงประมาณตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยนักการศึกษาในกลุ่มประเทศแถบทวีปอเมริกา มีประเทศแคนาดา (Seldin, 1993) เป็นผู้ริเริ่มการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่มีหลักการสำคัญ คือ ยึดหลักการประเมินผลผู้เรียนจากการสะสมผลงาน และได้พัฒนารูปแบบสู่ภาพลักษณ์ใหม่ที่มีชัดเจนขึ้นในประเทศเม็กซิโก ในชื่อที่เรียกว่า "The Teaching Portfolli" พร้อมทั้งมีการศึกษากันอย่างจริงจังในระยะต่อมาของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา แนวคิดเรื่องแฟ้มสะสมงานเป็นที่กล่าวขวัญในสหรัฐอเมริกา ประมาณกลางปี ค.ศ. 1980 (เลาณี เกรียร์, 2540) แฟ้มสะสมงานนักเรียนได้ถูกนำมาใช้อย่างจริงจังทั้งในระดับชั้นเรียน โรงเรียนในเขตการศึกษาต่างๆ และมลรัฐต่างๆ โดยมีการใช้หลายรูปแบบ เช่น

1. แฟ้มรวบรวมผลผลิตจากโครงการที่ผู้เรียนผลิตขึ้นเอง
2. แฟ้มรวบรวมงานประเภทต่างๆ ของผู้เรียนและบันทึกของครู
3. แฟ้มรวบรวมผลผลิตที่ได้จากการวัดผลมาตรฐานที่นำมาใช้วัดผลผู้เรียน

การนำแฟ้มสะสมงานไปใช้ในการประเมินผลได้รับการพัฒนาและใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศแถบตะวันตก ทั้งในยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ในราวปี 1988 เป็นต้นมา (Aschbacher, 1990) โดยเรียกว่า "การประเมินผลการเรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment)" ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย เช่น รัฐเวอร์มอนต์ ได้ใช้วิธีการนี้ประเมินผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์อย่างเป็นทางการทั่วทั้งรัฐแทนวิธีการดั้งเดิมที่ใช้แบบทดสอบ ซึ่งจากการสอบถามครู นักการศึกษาและผู้บริหารการศึกษามีความเห็นตรงกันเป็นส่วนใหญ่ว่าเป็นวิธีการประเมินผลที่ใช้ได้ดีกว่าวิธีการเดิม ในประเด็นที่สามารถตรวจสอบได้ว่านักเรียนเรียนรู้อย่างแท้จริงหรือไม่ และนักเรียนมีความสามารถอะไรบ้างจากการแสดงออกทั้งทางคำสนธิบัญญัติ ร่างกาย และด้านความรู้สึก (ชัยฤทธิ์ ศิลดาธร, 2540)

การนำข้อมูลจากแฟ้มสะสมงานมาใช้เพื่อพัฒนาครูอย่างแท้จริง เริ่มใช้ในโครงการเสริมประสบการณ์สำหรับครูใหม่ในเขตลองไอแลนด์ เมืองฟาร์มิงเดิล มลรัฐนิวยอร์ก ในช่วงปี 1992-1993 โดยการให้ครูผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านการสอนตรวจและให้คำแนะนำจากแฟ้มสะสมงานที่ครูใหม่จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. แสดงถึงปรัชญา แนวคิดและความเป็นตัวของตัวเองของผู้ทำ
2. แสดงถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียน
3. แสดงถึงความพยายามในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน และหลักฐานที่แสดงถึงการแสวงหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมของครู (ลำลี ทองอิ้ว, 2541)

คณะกรรมการการครูแห่งแคลิฟอร์เนีย (California Commission on Teacher Credentialing [CTC]) และสภาการศึกษาครูนานาชาติ (National Council for Accreditation of Teacher Education [NCATE]) ได้วางมาตรฐานรูปแบบรับรองแฟ้มสะสมงานว่าควรประกอบด้วย คำนำ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพห้องเรียน แผนและเครื่องมือการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ที่หลากหลาย การประเมิน การสะท้อน การพัฒนาทางวิชาชีพและความสัมพันธ์กับชุมชน (Morin, 1995)

โดนัลด์ เกรฟส์ (Donald H. Graves; 1992) ได้กล่าวถึงแฟ้มสะสมงานในวงการศึกษาว่า สามารถใช้ประโยชน์ในด้านกระบวนการเรียนการสอน ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ออกของนักเรียน และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดพัฒนาการในวิชาชีพครู นอกจากนี้การใช้แฟ้มสะสมงานในการจัดการเรียนการสอนยังเป็นเครื่องมือในการสะสมผลงานของนักเรียนและเพื่อให้นักเรียนรู้จักตรวจสอบและประเมินความรู้ความสามารถ ตลอดจนทักษะและจุดนิภาวะของนักเรียนเอง

แฟ้มสะสมงานถูกนำมาใช้ในการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการประเมินผลการเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา เพราะแฟ้มสะสมงานอาศัยหลักการร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้ถูกประเมินในการเก็บรวบรวม จัดระบบและวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสนเทศที่สอดคล้องกับชีวิตทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือที่มีความเชื่อว่าผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและมีหลักฐานว่าตนเองเกิดการเรียนรู้ ก้าวหน้าจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2539) แฟ้มสะสมงาน คือ สิ่งที่ใช้เป็นที่เก็บหลักฐานที่เป็นตัวแทนงานที่นักเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับทักษะ แนวคิด ความสนใจ ความสำเร็จ ตลอดจนการประเมินผล จุดเด่น จุดด้อยของชิ้นงานที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง หลักฐานเหล่านั้นได้มาจากการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตอย่างสภาพการณ์ในชั้นเรียน แล้วนำมาบรรจุในแฟ้มกระดาษ สมุดโน้ต หรือแผ่นดิสก์ เป็นต้น ไม่ว่าจะเก็บหลักฐานในรูปแบบใด แฟ้มสะสมงานไม่ใช่การนำหลักฐานต่างๆ มารวมกันเฉยๆ แต่จะต้องมีการจัดระเบียบงานโดยยึดแนวความคิดของนักเรียนเป็นหลัก (ฮาภรณ์ บางเจริญพรพงศ์, 2541) แฟ้มสะสมงานทางการศึกษา ได้ถูกนำมาใช้ด้วยวัตถุประสงค์หลายอย่างด้วยกัน แต่สามารถมองในภาพรวมได้เป็นสองวัตถุประสงค์ใหญ่ๆ คือ

1. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผล
2. เพื่อใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ออกของนักเรียน และใช้เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้เกิดพัฒนาการในวิชาชีพครู

การใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือในการประเมินผล

การใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือในการประเมินผล หมายถึง การประเมินผลงานของนักเรียน โดยใช้ผลงานนั้นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความพยายาม ความก้าวหน้า ความสามารถ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในการเก็บรวบรวมผลงานจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนในการคัดเลือกเนื้อหา กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผลงาน เกณฑ์ในการตัดสิน และการให้เด็กแสดงความรู้สึกต่อผลงานนั้น เพื่อให้นักเรียนและครูทราบถึงพัฒนาการและความสามารถของนักเรียนเอง

โกวิทย์ เชื่อมกลาง (2542) ได้กล่าวว่า การใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือในการประเมินผล เพื่อแสดงถึงผลงานความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร อมรเลิศสินไทย (2541 : 29) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะได้ทราบถึงการเรียนรู้ การพัฒนาของตนเอง รวมทั้งให้ผู้สอนประเมินถึงความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียนเอง

การใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมินผลจะชี้ให้เห็นว่าบุคคลดังกล่าวทำงานอะไรบ้าง ทำแล้วได้ผลดีมากน้อยเพียงใด แฟ้มสะสมงานที่ใช้ได้ผล คือ แฟ้มที่ทำให้เห็นว่าเจ้าของแฟ้มมีพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม สถิติปัญญาไปพร้อมกัน ทำให้เจ้าของแฟ้มมีพัฒนาการในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนด้วย แฟ้มสะสมงานมีวัตถุประสงค์ 2 อย่าง คือ

1. เพื่อให้เจ้าของแฟ้มได้ประเมินตนเองว่างานที่ทำเป็นอย่างไร มีระบบหรือไม่
2. เพื่อให้ผู้อื่นได้ประเมินเจ้าของแฟ้มว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานในระดับใด

แฟ้มสะสมงานอาศัยหลักการประเมินร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน ทั้งในด้านการเก็บรวบรวม การจัดระบบและการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่สอดคล้องกับชีวิตจริงทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน จึงเป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกระดับอายุสามารถแสดงผลสำเร็จของตนเอง โดยผู้เรียนสามารถเลือกใช้วิธีการและตัดสินใจเลือกผลงาน มีอิสระในการสร้างสรรค์ คิดค้นกลวิธีและสะท้อนภาพความคิดของตนเองออกมาได้อย่างสมบูรณ์ (สุวิทย์ มุลคำ, 2540) นอกจากนี้ ยังสามารถวัดทักษะ ความชื่นชม การตัดสินใจ อันเป็นพัฒนาการเรียนรู้ จากรูปธรรมไปสู่นามธรรมได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นหลักฐานที่สะท้อนการประเมินตนเองของนักเรียนด้วย (กรมวิชาการ, 2535)

การใช้แฟ้มสะสมงานเป็นกระบวนการเรียนการสอน

จากเอกสาร "แผนแห่งความหวังและอนาคตของชาติ : แผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี ได้ระบุปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า กระบวนการเรียนการสอนยังคงมุ่งเน้นการท่องจำเพื่อตอบมากกว่ามุ่งให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ เสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เด็กไทยจำนวนมาก

คิดไม่เป็น ไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่รู้วิธีเรียนรู้" การใช้แฟ้มสะสมงานจึงเป็นทางหนึ่งในการแก้ปัญหา
ปี เพราะแฟ้มสะสมงานนอกจากใช้เพื่อประเมินผลงานของนักเรียนแล้ว ยังสามารถใช้ประโยชน์อีก
มากมาย อาทิเช่น ใช้เป็นกระบวนการเรียนการสอน ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้
ของนักเรียน และใช้เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้เกิดพัฒนาการในวิชาชีพครู เป็นต้น (Donald H.G, 1992
อ้างถึงใน ลำดี ทองธิว, 2541) เพราะแฟ้มสะสมงานสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของแฟ้มสะสมบุรณ
ครบถ้วน ตามหลักการพัฒนาเจ้าของแฟ้มเป็นรายบุคคล หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการพัฒนาเจ้าของ
แฟ้มแต่ละคนในหลายๆ ด้าน พร้อมๆ กัน เพราะการจัดทำแฟ้มต้องอาศัยความคิด ความรู้ ความ
อดทน วิจยารณญาณ ความอดสาหะ ทักษะต่างๆ ซึ่งคลุมลักษณะทางสมอง (Cognitive) ทางจิตใจ
(Psychological) ทางทักษะของเจ้าของแฟ้ม (อุทุมพร จามรมาณ, 2540)

นอกจากนี้ จิรภรณ์ สิริทวี (2541) ได้กล่าวไว้ว่าการใช้แฟ้มสะสมงานในกระบวนการ
เรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้และรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง การให้นักเรียน
วิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตนเอง ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำมากขึ้น และมุ่ง
พัฒนาคุณภาพงานให้ดีขึ้น อีกทั้งตัวครูเองก็จะได้พัฒนาการสอนของตนเองขึ้นด้วย

ประโยชน์ของแฟ้มสะสมงานทางการศึกษา

จากเอกสาร "การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้แฟ้มสะสม
งาน" ของคณะครุศาสตร์ ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540 : 9 - 10) ได้
กล่าวถึงประโยชน์ของแฟ้มไว้คือ

1. เพื่อเป็นเครื่องมือ หรืออุปกรณ์การสอน
 - 1.1 ช่วยนักเรียนและครูในการกำหนดเป้าหมายการเรียน
 - 1.2 ใช้เป็นเครื่องมือติดตามความก้าวหน้าของการเรียนการสอนทุกระยะ
 - 1.3 นักเรียนได้แสดงความเป็นเจ้าของ สร้างแรงจูงใจ มีความรู้ลึกประอบความสำเรจ
 - 1.4 นักเรียนเกิดการเรียนรู้ แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
 - 1.5 เปิดโอกาส และกระตุ้นให้นักเรียนสร้างงานได้มากขึ้น
 - 1.6 เป็นเครื่องมือประเมินตนเองของนักเรียน ฝึกการปรับปรุงตนเอง ตลอดจนวางเป้าหมายของตนเองได้อย่างเหมาะสม
 - 1.7 เป็นพื้นฐานการหาความถนัดทางอาชีพ
 - 1.8 เป็นการฝึกนิสัยการเรียนสร้างสรรคและการเรียนในชีวิตประจำวัน
 - 1.9 เป็นสื่อกลางในการประชุมผู้ปกครอง
2. เพื่อพัฒนาความเป็นวิชาชีพของครู
 - 2.1 คณะครูมีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้น

- 2.2 แสดงจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาของโรงเรียน
- 2.3 เป็นการนำหลักสูตรไปขยายผล
- 2.4 ประเมินความต้องการของหลักสูตร
- 2.5 สร้างความต่อเนื่องของการสอน
- 2.6 ส่งเสริมความเป็นวิชาชีพและความร่วมมือ
3. เพื่อการประเมิน
 - 3.1 เป็นทางเลือกใหม่แทนการสอบวัดด้วยข้อสอบ
 - 3.2 เพื่อใช้ในการประเมินผลตามจุดประสงค์ปลายภาคปลายปี
 - 3.3 ใช้แนะแนวการศึกษาต่อ
 - 3.4 ใช้คัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อแทนการสอบ
 - 3.5 ใช้คัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน
 - 3.6 ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารกับชุมชนแทนการพูด การโฆษณาประชาสัมพันธ์
4. เพื่อการวิจัย
 - 4.1 สังเกตพัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียน
 - 4.2 ยืนยันรูปแบบ/วิธีการเรียนรู้ของนักเรียน
 - 4.3 ค้นหาข้อปรับปรุง

กรมสามัญศึกษา (2540 : 5) กล่าวถึงประโยชน์ของแฟ้มสะสมงานไว้ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการปฏิบัติจริง ดอนให้นักเรียนทำอะไรได้มากกว่าจำอะไรได้ เพราะความคงทนของการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงประมาณ 75-90%
2. เป็นการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แล้วเก็บสะสมผลงานในแฟ้ม เหมาะกับการศึกษายุคโลกาภิวัตน์ที่มีความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมาย ในขณะที่สมองคนมีขนาดเท่าเดิม การสอนแบบท่องจำความรู้จึงใช้ไม่ได้ผลต่อชีวิตจริงของคนเรา
3. เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง นักเรียนมีฐานะเป็นผู้ประเมิน มิใช่ผู้ถูกประเมิน
4. รวมกระบวนการสอน การเรียน และการสอบเข้าด้วยกัน จึงเป็นการประเมินผลตามสภาพจริงของนักเรียน
5. เป็นการประเมินผลความสามารถของนักเรียนแต่ละคนที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าการใช้แบบทดสอบความรู้
6. สร้างนิสัยรักการทำงาน ทำให้นักเรียนภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน เกิดแรงจูงใจไม่ล้มเลิกในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ

พร้อมกันนี้ สุวิทย์ มูลคำ (2540 : 10) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแฟ้มสะสมงานนักเรียนไว้ ดังนี้

แฟ้มสะสมงานมีประโยชน์ในการแสดงหรือนำเสนอผลงานของนักเรียนซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน แฟ้มสะสมงานจึงสามารถใช้ประโยชน์หลายประการ คือ

1. สอนนักเรียนเป็นรายบุคคล ในการทำแฟ้มสะสมงานนั้นควรให้นักเรียนจัดทำแฟ้มด้วยตนเอง ดังนั้น แต่ละคนจึงสามารถเลือกทำงานแต่ละชิ้นได้อย่างอิสระตามความสนใจและความสามารถของนักเรียน และนักเรียนสามารถนำผลงานมาปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้นได้ การทำแฟ้มสะสมงานจึงเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นรายบุคคล
2. ทำหน้าที่ในการสะท้อนความสามารถออกมาเป็นผลงานชิ้นสุดท้าย และการสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการทำงานของนักเรียนได้ทุกชิ้นตอน
3. ทำหน้าที่แตกต่างจากแบบทดสอบ ที่ส่วนมากเป็นการสอบเพื่อหาที่ผิดพลาด ทำให้นักเรียนไม่ชอบการสอบและพยายามหลบเลี่ยงการสอบหรือทุจริตในการสอบ แฟ้มสะสมงาน จะทำให้ครูสามารถหาจุดเด่นของนักเรียนมากกว่าจุดด้อย และนักเรียนสามารถเลือกตัดสินใจว่าจะใช้งานชิ้นที่ดีที่สุดของตนในการประเมิน ดังนั้น นักเรียนมีความสุขในการทำแฟ้มสะสมงานของตนมากกว่า
4. ทำหน้าที่สำคัญในการแจ้งผลสำเร็จของนักเรียนให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ รวมทั้งสามารถนำไปใช้ในการอภิปรายความก้าวหน้าของนักเรียนกับผู้ปกครองได้ การประเมินจากแฟ้มสะสมงานจะมีลักษณะเปิดเผยตรงไปตรงมา ซึ่งต่างจากการใช้แบบทดสอบที่ครูต้องปกปิดเป็นความลับอยู่เสมอ
5. การเก็บสะสมผลงาน งานทุกชิ้นที่พิจารณาคัดเลือกไว้แล้วต้องเขียนชื่อ วัน เดือน ปี ไว้เพื่อประเมินความเจริญของงานหรือพัฒนาการของนักเรียนได้

จากประโยชน์ของแฟ้มสะสมงานข้างต้น จะมีประโยชน์ต่อนักเรียนและครูเป็นหลัก จึงทำให้ทราบถึงการทำงานของตนเองว่ามีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด

ประโยชน์ของการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

วรรณดี ขุนทพสุมิชานนท์ (2542 : 7 - 8) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินผลดังนี้

ประโยชน์ต่อนักเรียน

1. ให้นักเรียนได้รับผลตอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และการพัฒนาตนเองอย่างมีอิสระมากขึ้น

2. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดง สร้างสรรค์ ผลงานหรือทำงานด้วยตนเอง
 3. ให้นักเรียนได้แสดงความสามารถที่แท้จริง ได้นำความรู้จากหลากหลายวิชาและประสบการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริงมาใช้
 4. ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมาย จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทำงานร่วมกับผู้อื่น
 5. ให้นักเรียนได้รู้จักคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ รู้จักปรับปรุง ประเมินผลงานตนเอง สามารถแก้ปัญหาได้ และทำงานอย่างเป็นระบบ
 6. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลกับครู
 7. ให้นักเรียนเป็นคนใจกว้าง มีเหตุผล เข้าใจ และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 8. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียน ครู และผู้ปกครองมากขึ้น
 9. นักเรียนได้รู้จักตนเอง เชื่อมมัน ภูมิใจ
 10. เพิ่มแรงจูงใจแก่นักเรียน และให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการเรียน
- ประโยชน์ต่อครู
1. ครูได้เห็นภาพการพัฒนาให้นักเรียนได้ชัดเจนมากขึ้น
 2. เป็นข้อมูลสารสนเทศที่ครูใช้ในการพัฒนานักเรียน
 3. ช่วยให้ครูตระหนักและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียน
 4. สนับสนุนให้ครูได้ใช้วิธีการสอนใหม่ ๆ
 5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน และผู้ปกครองมากขึ้น
 6. เป็นเครื่องมือที่ครูใช้ในการประเมินความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน ใช้ได้ทั้งการประเมินเพื่อแสดงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ (Formative Evaluation) และประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ (Summative Evaluation) ของนักเรียน
 7. เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการสอนของครู
 8. ส่งเสริมครูให้เป็นนักวิเคราะห์ นักประเมิน และนักวิจัย
 9. ครูชื่นชมและภาคภูมิใจในผลงานของนักเรียน (เน้นผลสำเร็จที่เกิดกับนักเรียน)
 10. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาวิชาชีพ
- ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง
1. ผู้ปกครองได้รับรู้และเห็นความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน
 2. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน
 3. ช่วยให้ผู้ปกครองตระหนักและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียน
 4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน และครูมากขึ้น
 5. ผู้ปกครองชื่นชมและภาคภูมิใจในผลงานของนักเรียน

ซึ่งสอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2540 : 4) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินผลโดย
ใช้แฟ้มสะสมงานว่า

1. ช่วยให้เห็นพัฒนาการของผลงาน เห็นจุดแข็งและจุดที่ควรปรับปรุง
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการคิดสรรผลงาน ประเมินผลงาน
3. ผู้เรียนได้ฝึกประเมินตนเอง
4. ผู้เรียนมีกำลังใจ มีแรงจูงใจ ทำการพัฒนาตนเอง แข่งกับตนเอง
5. ส่งเสริมผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
6. เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมความก้าวหน้าของการเรียนรู้ จึงเป็นส่วนที่เสริมสถานกิจ

กรรมการเรียนกับการประเมินผล

7. เป็นการประเมินที่ครอบคลุมและสร้างสรรค์
8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้มากขึ้น
9. ครูได้ข้อมูลสะท้อนกลับในการประเมินผลการสอนของตน
10. ผู้ปกครองได้เห็นหลักฐานความก้าวหน้าของลูกของตน

จะเห็นได้ว่าประโยชน์ของการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานนั้นเกี่ยวข้องกับทั้ง 3 ฝ่าย คือ
นักเรียน ครู และผู้ปกครอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียน และมีพัฒนาการเรียน
การสอนของครูด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ต่อต้าน ธาวิเกษ (2538) ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ทุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1" โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ทุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างประชากรคือครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต สาราทัศน์ ศิลปินในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 จำนวน 106 คน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 102 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยเทศคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวและการทดสอบค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพของการเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ วิธีการสอน สื่อ การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลและการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ครูผู้สอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการนำหลักสูตรไปใช้และด้านการวัดผลประเมินผลปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก 2) ปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับ ชีวิตในทุกด้านครูผู้สอนมีปัญหาอยู่ในระดับมีปัญหาม้าง 3) การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาการสอนศิลปะกับชีวิตระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยส่วนรวมพบว่ามีปัญหาไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แต่หากพิจารณาในรายด้านยังมีความแตกต่างกันในด้านวิธีการสอนและการวัดผลประเมินผลอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 4) จากผลการวิจัยพบข้อเสนอแนะว่าควรแยกเนื้อหาทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ในรายวิชาศิลปะกับชีวิตออกจากกัน โดยปรับปรุงเนื้อหาและคาบเรียนให้เหมาะสม

โยธิน เมื่อก่อง (2539) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรายวิชานักดับแกนศิลป์ศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ทุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 " โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรายวิชานักดับแกนศิลป์ศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ทุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 ในด้านจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การเรียน การวัดและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11 จำนวน 2,475 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม

ตาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในระดับเห็นด้วยในทุกๆด้าน และมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) จุดประสงค์ของวิชาที่คนศิลป์ควรปรับปรุงให้ น่าสนใจและทันสมัย 2) เนื้อหาควรเน้นในเรื่ององค์ประกอบศิลป์และเอกลักษณ์ไทย 3) ควรเพิ่มเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ 4) ควรเน้นการเรียนภาคปฏิบัติให้มากกว่าภาคทฤษฎี 5) การประเมินผลควรเน้นภาคปฏิบัติ

สมชาย มีมิตร (2539) ทำการวิจัยเรื่อง " ผลของการประเมินจากพอร์ตโฟลิโอที่มี ต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 " โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลของการประเมินจากพอร์ตโฟลิโอ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้าน ทักษะพิสัยวิชาภาษาไทยของ นักเรียนที่ได้รับการประเมินผลโดยใช้พอร์ตโฟลิโอและการสอนแบบเดิมและเพื่อเปรียบเทียบเจตคติทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการประเมินผลโดยใช้พอร์ตโฟลิโอและการสอนแบบเดิม ทดวิจัยในครั้งนี้คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 40 คน โดยสุ่มเข้ากลุ่มทดลอง 20 คน และสุ่มเข้ากลุ่มควบคุม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยและแบบวัดเจตคติทางการเรียนวิชาภาษาไทย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการประเมินผลโดยใช้พอร์ตโฟลิโอมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการประเมินผลแบบเดิม

ชัยพฤกษ์ เสรวิรักษ์ (2540) ศึกษาในเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ร่วมกับโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดกระบี่ ได้ พัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียนโดยใช้แฟ้มผลงานดีเด่น" โดยผู้วิจัยเป็นคณะทำงานของโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่รับผิดชอบสอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คนและชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ จำนวน 8 โรงเรียน โดยใช้เวลาทำการทดลอง 1 ภาคการศึกษา ผลการทดลองพบว่า การประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงานดีเด่นสามารถนำมาใช้ประเมินการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ในเอกสาร ป.02 ได้และสามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของคะแนนภาคปฏิบัติการสอนปลายภาคและปลายปีได้อีกด้วย ในด้านผลต่อผู้สอนปรากฏว่า ผู้สอนมีความเห็นว่าแฟ้มผลงานดีเด่นสามารถใช้ประเมินความก้าวหน้า และความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนได้ตรงกับสภาพหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่พัฒนา

ขึ้นของผู้เรียน ผู้สอนมีความรู้ศึกษาศาสตร์ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะทาง การเรียนสูง
ขึ้นและผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น ผลที่ปรากฏต่อผู้เรียน นักเรียนชอบ วิธีการ
ประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานดีเด่น เพราะมีความยุติธรรม เนื่องจากมีการพิจารณาตัดสินผล
การเรียนจากผลงานที่ปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้เทคนิคในการประเมินตนเองและได้มีส่วนร่วมใน
การประเมินผลการเรียนกับผู้สอนและได้ทราบความก้าวหน้าของตนเองตลอดเวลา มีโอกาส
ปรับปรุงส่วนที่บกพร่องได้ทันที

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2540) ทำการวิจัยเรื่อง " การพัฒนาแฟ้มสะสมงานในการ
ประเมินผลการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม " โดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อพัฒนาหา แนวทางที่เหมาะสมในการใช้แฟ้มสะสมงาน ประเมินผลการเรียนและจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ศึกษาผลการใช้และคุณภาพการประเมินใน
ด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ภาค
เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 โรงเรียนแคทรายวิทยา จังหวัดราชบุรี จำนวน 43 คน สถิติที่ใช้
ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา การหาค่าสัมประสิทธิ์การ
สรุปอ้างอิง ผลการวิจัยพบว่า

1) การนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลวิชาภาษาอังกฤษมี
แนวทางในการดำเนินงานตามแบบจำลองการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลโดยใช้
แฟ้มสะสมงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้ ศึกษาสภาพแวดล้อม
กำหนดจุดมุ่งหมายของแฟ้ม กำหนดโครงสร้างของแฟ้มสะสมงาน ประเมินผลแฟ้มสะสม
งานและประสานสัมพันธ์ร่วมชื่นชม

2) กระบวนการของแฟ้มสะสมงาน ช่วยให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนวิชา
ภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะและสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียนมาก

3) การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานมีคุณภาพตามเกณฑ์ตัดสินคุณภาพการ
ประเมินผลของลินน์และคณะในระดับมากทุกรายการ ดังนี้คือ มีความยุติธรรมในการประเมิน
สามารถถ่ายโยงและอ้างอิงสรุปผลการประเมิน ประเมินระดับสติปัญญาที่ซับซ้อน เนื้อหา
แฟ้มสะสมงานมีคุณภาพ เนื้อหาแฟ้มสะสมงานครอบคลุมและการประเมินมีความหมายต่อ
ผู้ถูกประเมิน มีความเที่ยงตรงตามสภาพ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่แทนค่าความเที่ยง
ตรงตามสภาพ เท่ากับ .94 ค่าความเชื่อมั่นของผู้ให้คะแนน จำนวน 2 คนเท่ากับ .97 ค่า
ความเชื่อมั่นของคะแนนที่ได้จากค่าสัมประสิทธิ์การสรุปอ้างอิง เท่ากับ .6517

พรรณวลัย ศีรวงศ์วัฒนา (2542) ทำการวิจัยเรื่อง "ผลการใช้แฟ้มสะสมงานนักเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาผลการใช้แฟ้มสะสมงานนักเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ลงทะเบียนเรียนวิชาจิตกรรม 4 ปีการศึกษา 2542 ของโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ 2 จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการสอนและแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการใช้แฟ้มสะสมงานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตกรรมสูงกว่านักเรียนด้วยวิธีการปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้าน ทักษะพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการใช้แฟ้มสะสมงานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะพิสัยไม่แตกต่างกับนักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติ และนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการใช้แฟ้มสะสมงานมีสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะพิสัยและจิตพิสัยสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติ นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้แฟ้มสะสมงานทำให้นักเรียนมีทักษะการวิจารณ์ และความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น มีคุณลักษณะทางจิตพิสัยในด้านความพึงพอใจในผลงานของตนเอง สามารถยอมรับตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น รวมทั้งทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบเอาใจใส่และเห็นคุณค่าในผลงานของตนเองมากขึ้นอีกด้วย

รุ่งนภา แสงอำนวยผล (2542) ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานของนักศึกษา สาขาศิลปศึกษา ในวิชาจิตกรรม 2 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการวัดและประเมินผลการเรียน ตลอดจนการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานของนักเรียนสาขาศิลปศึกษา ในวิชาจิตกรรม 2 กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาสาขาศิลปศึกษา ที่เรียนวิชาจิตกรรม 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นปีการศึกษา 2541 จำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินตนเองของนักศึกษาและแบบประเมินตามเกณฑ์ในวิชาจิตกรรม 2 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานระหว่างอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในวิชาจิตกรรม 2 ค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานระหว่างอาจารย์ผู้สอน ค่าความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานโดยอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้สอนและเพื่อนนักศึกษา และโดยนักศึกษาและเพื่อนนักศึกษา ค่าความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินผลงานทั้งหมดและการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ใช้สูตร Pearson Product Moment Correlation Coefficient คำนวณค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานระหว่างเพื่อนนักศึกษา 2 คนที่แตกต่างกันใช้สูตร Reliability of Average Ratings

ผลการวิจัย พบว่า 1. กระบวนการวัดและผลการเรียนในวิชาจิตกรรม 2 แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนในแต่ละเนื้อหา โดยใช้การสังเกต ซักถาม วิจารณ์ผลงานของนักศึกษา จากนั้นอาจารย์ผู้สอนได้ร่วมกันตรวจให้คะแนนผลงานแต่ละชิ้นในลักษณะการประเมินภาพรวม (Hollistic) โดยอาศัยเกณฑ์การประเมินคือการจัดภาพ การวาดเส้น การใช้สี และความคิดสร้างสรรค์ 2) การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนอาจารย์ผู้สอนพิจารณาจากคะแนนผลงานของนักศึกษา โดยนำผลการประเมินพฤติกรรมด้านความรู้ดีมาร่วมพิจารณา

2. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ได้ดำเนินการตามขั้นตอนทั้งหมด 5 ขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นตอนวางแผนการจัดทำแฟ้ม โดยการกำหนดจุดประสงค์การประเมิน และแจ้งเกณฑ์ในการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ให้นักศึกษาได้รับทราบ พบว่านักศึกษามีความเข้าใจจุดประสงค์และเกณฑ์การประเมินที่ได้รับ 2) ขั้นตอนรวบรวมผลงานและประเมินตนเอง กระทำหลังจากที่นักศึกษาผลิตผลงานเสร็จแต่ละชิ้น รวมทั้งประเมินเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของตนเอง 3) ขั้นตอนคัดเลือกผลงาน เมื่อเสร็จสิ้นการสอนแต่ละเนื้อหา นักศึกษาได้คัดเลือกผลงานที่ตนเองสนใจ ภาคภูมิใจ มีความก้าวหน้ามากกว่าผลงานชิ้นอื่นในเนื้อหาเดียวกัน และสามารถเป็นตัวแทนในเนื้อหานั้นได้ พบว่านักศึกษาก่อนเลือกผลงานได้สอดคล้องกับการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน 4) ขั้นตอนปรับเปลี่ยนผลงาน นักศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนผลงานได้ตลอดเวลาเมื่อรู้สึกว่าไม่พอใจ พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีปรับเปลี่ยนผลงานในระหว่างเก็บรวบรวมผลงานเข้าแฟ้มเท่านั้น 5) ขั้นตอนประเมินตามเกณฑ์ ในวันสอนนี้อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และเพื่อนนักศึกษาเป็นผู้ประเมินผลงานที่นักศึกษาคัดเลือกเข้าแฟ้มสะสมงาน พบว่านักศึกษาก่อนเลือกผลงานให้คะแนนการประเมินตามเกณฑ์ผลงานของตนเองสูงกว่าคะแนนที่อาจารย์ผู้สอนประเมิน

2.1 ความสอดคล้องของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานระหว่างอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในวิชาจิตกรรม 2 มีค่า .89 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2.2 ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานระหว่างอาจารย์ผู้สอน มีค่า .87 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.3 ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินของการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานระหว่างเพื่อนนักศึกษา มีค่า .93

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษามีค่า .71 อาจารย์ผู้สอนและเพื่อนนักศึกษามีค่า .62 นักศึกษาและเพื่อนนักศึกษาเท่ากับ .71 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินผลงานทั้งหมดและการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีค่า .71 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กาญจน์ ภาคสุวรรณ (2535) : ผลของการสอนแบบทักษะกระบวนการ สำหรับวิชากับชีวิตตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ทุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการสอนแบบทักษะกระบวนการสำหรับวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ทุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ปีการศึกษา 2535 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยสร้างขึ้นเองประกอบด้วยแผนการสอน เรื่อง "การวิจารณ์ผลงานศิลปะ" และ "การออกแบบสัญลักษณ์" แบบประเมินตนเอง (สำหรับนักเรียน) แบบประเมินผล (สำหรับครู) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า ผลของการสอนแบบทักษะกระบวนการวิชาศิลปะกับชีวิต เรื่อง "การวิจารณ์ผลงานศิลปะ" นักเรียนประเมินตนเองว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ครูประเมินนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก และเรื่อง "การออกแบบสัญลักษณ์" พบว่า นักเรียนประเมินตนเองว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก ครูประเมินนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนเรียน และหลังเรียนพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถิต วิเศษสิทธิ์ (2540) การศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ศิลปะศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษาในด้านการวางแผนการดำเนินงานและการประเมินผล ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดเลย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมี 4 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน จากโรงเรียนศรีสงครามวิทยาและโรงเรียนเลยพิทยาคม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปของความเรียง ผลของการวิจัยพบว่า

1. การวางแผน โรงเรียนทั้ง 2 แห่ง มีการเขียนโครงการก่อนดำเนินงาน มีการกำหนดจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความรู้และทักษะทางศิลปะเพิ่มขึ้น รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้แสดงงานและส่งผลงานเข้าประกวด มีการแต่งตั้งครูที่ปรึกษากิจกรรมอย่างเป็นลายลักษณ์ มีการคัดเลือกนักเรียนโดยการทดสอบความสามารถพื้นฐานทางศิลปะ สังเกตความสนใจแลพิจารณาผลงานในชั้นเรียน การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่โรงเรียนเลยพิทยาคมจัดสรรจาก

เงินบำรุงการศึกษา ส่วนโรงเรียนศรีสงครามวิทยาส่วนใหญ่จัดสรรจากเงินสนับสนุนของหน่วยงานเอกชน หรือมูลนิธิต่างๆ ผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการวางแผน คือครูที่ปรึกษากิจกรรรม

2. การดำเนินงาน โรงเรียนทั้ง 2 แห่ง จัดกิจกรรมศิลปะด้านการวาดภาพระบายสี โดยนักเรียนส่วนใหญ่ใช้หัวข้อเรื่องตามที่ครูที่ปรึกษากิจกรรรมแนะนำและหน่วยงานจัดประกวด ศิลปะกำหนด การปฏิบัติงานส่วนใหญ่ใช้ห้องปฏิบัติการทางศิลปะ สื่อที่ใช้ในการสร้างงานส่วนใหญ่เป็นภาพผลงานดีเด่นหรือผลงานที่ได้รับรางวัลในหนังสือคู่มือ และวารสารต่างๆ การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ใช้เวลาในช่วงวันหยุดและช่วงปิดภาคเรียนมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่นักเรียนที่มีผลงานดีเด่น โดยการมอบรางวัลทุนการศึกษาและเกียรติบัตร หลังปฏิบัติงานมีการแสดงผลงานและส่งงานเข้าประกวด

3. การประเมินผล โรงเรียนทั้ง 2 แห่ง มีการประเมินก่อนเริ่มโครงการ ระหว่างดำเนินงาน และหลังสิ้นสุดโครงการโดยครูที่ปรึกษากิจกรรรมเป็นผู้รับผิดชอบในการประเมิน วิธีการใช้ในการประเมินกิจกรรมคือ การสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสอบผลงาน การแสดงผลงาน แฟ้มสะสมผลงานและรางวัลที่ได้รับ มีการนำผลการประเมินไปปรับใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรครั้งต่อไป

วัชรินทร์ วุฒิตติชัย (2528) : ทักษะคิดต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่ทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2529 จำนวน 360 คน ประกอบด้วยนักเรียนชาย 180 คน และนักเรียนหญิง 180 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 9 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า แบบเลือกตอบ และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานครที่มีต่อเนื้อหาวิชา การสอน กิจกรรม การวัดและประเมินผล และคุณค่าโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางและการเปรียบเทียบทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ปรากฏว่า ไม่แตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัยในประเทศเกี่ยวกับการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานในวิชาศิลปศึกษาพบว่า แฟ้มสะสมงานมีกระบวนการขั้นตอนที่ส่งผลต่อความสนใจของผู้เรียน มีกิจกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออกและแสดงความสามารถในการคิด การปฏิบัติ ได้ด้วยตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนสูงขึ้น ทำการเรียนแบบปกติ โดยเฉพาะ ทางด้านทักษะและเจตคติ นักเรียนมีความเชื่อมั่น
ในตนเองและมีความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น ทำให้มีการยอมรับในการนำแฟ้มผลงานมาใช้
ในวิชาศิลปะมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยต่างประเทศ

ฟิโอน่า ไบลีกี (Fiona Blaikie, 1994) ทำการวิจัยเรื่อง "คุณค่าในการประเมินผลคุณภาพของการเรียนศิลปะในสตูดิโอระดับชั้นมัธยมศึกษา ในประเด็นการปรับปรุงสภาพ โครงการ Arts PROPEL และโครงการ International Baccalaureate" การวิจัยนี้เป็นการค้นคว้าหาคุณค่าต่างๆในเทคนิคการประเมินผลเชิงคุณภาพของโปรแกรมการเรียนศิลปะในสตูดิโอของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เน้นด้านการวัดผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียนแบบทดสอบ Arts PROPEL และแบบทดสอบของโครงการ International Baccalaureate ข้อมูลที่ศึกษาได้จากเกณฑ์สำหรับการประเมินผลซึ่งใช้เป็นแนวทางในการศึกษาหาทฤษฎีอ้างอิงและวัตถุดิบต่างๆ ด้านหลักสูตร

เทเรซา ไมเคิล เดวิด (Teresa Michele Davis, 1994) ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาและการใช้แนวทางการประเมินแฟ้มสะสมงานทัศนศิลป์ ในโครงการประเมินผลนักเรียนซึ่งจัดทำโดย CAEA" เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการประเมินแฟ้มสะสมงาน ซึ่งทำขึ้นโดย The California Art Education Association (CAEA) เป็นโครงการประเมินผลนักเรียนในช่วงปี 1992-1993 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงระดับคะแนนการยอมรับของแฟ้มสะสมงานศิลปะ และศึกษาถึงเกณฑ์คะแนนการทำแฟ้มสะสมงานและพัฒนาการในด้านการปฏิบัติงานของนักเรียนทางด้านทัศนศิลป์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบบันทึกโครงการและวัตถุผลงาน และผู้ทำวิจัยเป็นผู้ร่วมสังเกตการณ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือครูที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจำนวนประมาณ 50 คน และโครงการนี้เป็นการทดลองที่มีโครงการ Arts PROPEL เป็นต้นแบบ การศึกษาพบว่าสิ่งที่ได้รับความสำเร็จและสมบูรณ์คือ การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการพิจารณาประเมินผลแฟ้มสะสมงานจำนวน 101 แฟ้ม ในปี 1993 ที่สอดคล้องกันนั้น ในชั้น ป.4-ม.6 โดยทั่วไปอยู่ในระดับดี ค่าสหสัมพันธ์สัมประสิทธิ์ระดับสูงที่ .86 และระดับต่ำที่ .58 ค่า Kappa อยู่ในช่วง .45 ถึง .39 แสดงว่าการประเมินในชั้นประถมศึกษากลุ่มตัวอย่างในการทำแฟ้มสะสมงานให้กว้างขึ้น ทดสอบ และมีกีดผู้ประเมิน แนวทางการคัดเลือกให้ได้มาตรฐานและศึกษาผลกระทบของแฟ้มสะสมงานทัศนศิลป์ในห้องเรียนและมีการปฏิบัติที่กว้างขึ้น

เกทเทอร์ (Ketter, 1993) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง "พฤติกรรมและเจตคติที่เปลี่ยนไปของ ครูและนักเรียนที่มีผลมาจากการส่งเสริมการประเมินผลงานเขียนด้วยการใช้ แฟ้มสะสมงาน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบกระบวนการส่งเสริมการประเมินผลด้วยวิธีการใช้ แฟ้มสะสมงานในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 ห้อง และศึกษาการปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษาชานเมืองของมิสซิสซิปปี 6 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครู 5 คน ครูใหญ่และผู้นำหลักสูตรภาษาอังกฤษของท้องถิ่น การสังเกตชั้นเรียน 5 ห้อง จำนวน 7-

8 ครั้งและสอบถามครูโดยใช้แบบสอบถาม 2 ชุด เกี่ยวกับเจตคติในการประเมินผลโดยใช้
 เพิ่มคะแนนและความเชื่อมั่นในหลักสูตร ผลการทดลองปรากฏว่า การวิเคราะห์ความ
 แปรปรวนร่วม โดยเปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบความเข้าใจในการเขียนของเดลี-มิ
 ลเลอร์ (The Daly-Miller Writing Apprehension Test) โดยทดสอบก่อนและหลังจากมีการ
 ส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการ ปรากฏว่าคะแนนมีความสัมพันธ์กับคะแนนทั้งหมดใน
 จากแบบทดสอบความเข้าใจในการเขียนของเดลี-มิลเลอร์ ส่วนข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษา
 รายการนี้เฉพาะบุคคลในชั้นเรียน ซึ่งสร้างขึ้นจากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน แบบสอบ
 ถามครู ผลของการสัมภาษณ์ขั้นตอนการปฏิบัติปลายเปิด ผลของการสัมภาษณ์ผู้บริหาร
 และผู้สร้างหลักสูตรแสดงให้เห็นว่าครูจำนวน 3 คนอยู่ในระดับเตรียมการ (ระดับ 2)
 ของกระบวนการการเปลี่ยนแปลง และ อีก 2 คนอยู่ในระดับสร้างกลไก (ระดับ 3) การ
 พัฒนาในชั้นเรียนที่ผู้วิจัยสังเกต ปรากฏว่า ครูทุกคนอยู่ในชั้นเฉพาะตัว (ขั้นที่ 2) หรือชั้น
 จัดการ (ขั้นที่ 3) ของขั้นตอนการงาน มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าครูพยายามที่จะใช้เพิ่ม
 คะแนนงานในการประเมินผลและพยายามใช้วิธีการส่งเสริมการประเมินตามสภาพจริง แต่ยัง
 ขาดการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร

รัท (Ruth, 1998) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การประเมินด้วยเพิ่มคะแนนและความ
 ตรง : การพัฒนาและความตรงของรูปแบบ ความเที่ยงในการประเมินเพิ่มคะแนนการ
 เขียนในโรงเรียนระดับมัธยม" ด้วยกระแสความนิยมในอาชีพนักเรียน มีอิทธิพลที่ทำให้ครู
 สอนภาษาพัฒนานักเรียนในด้านการเขียน จึงเป็นเหตุให้นักการศึกษาหันมาพิจารณาเครื่อง
 มือการทดสอบหลายรูปแบบ และเพิ่มคะแนนเป็นทางเลือกหนึ่งในหลายวิธีที่ใช้ในการ
 ประเมินงานเขียน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาการออกแบบการใช้เพิ่มคะแนน
 งานในการเขียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยมีจุดประสงค์
 เบื้องต้น ในการพัฒนาระบบการจัดการเกณฑ์การประเมินผลด้วยเพิ่มคะแนนสำหรับนัก
 เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีมาตรฐานความเที่ยงและขอบเขตที่มีความตรง การดำเนินการ
 การกระทำโดยการพัฒนาเกณฑ์รูปรีค (Rubric) ด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เขียนและความเจ็บคม
 ของหลักสูตร รูปรีคนี้จะแบ่งเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 แสดงถึงสิ่งที่ปรากฏจากผู้เขียน ส่วนที่ 2
 แสดงถึงพัฒนาการของผู้เขียน ส่วนที่ 3 แสดงถึงความชำนาญในการเขียน ส่วนที่ 4 แสดง
 ถึงผลสำเร็จของผู้เขียน โดยนำเพิ่มคะแนนการเขียน 8 ตัวอย่างที่มีรูปแบบและจุด
 ประสงค์แตกต่างกันของนักเรียนที่เลือกเนื้อหาเอง แต่จะต้องมีผลงานในเพิ่มคะแนนนี้
 อย่างน้อย 8 ชิ้น อย่างน้อย 1 ใน 8 ชิ้นนี้จะต้องเป็นโครงร่าง ต้องมีชิ้นงานสะท้อนกลับ 2
 ชิ้นทุกหนึ่งอธิบายพฤติกรรมของตนเองในการที่จะทำให้เกิด เป้าหมายของหลักสูตร อีกชิ้น
 หนึ่งจะอธิบายถึงความสำเร็จของผลงาน เกณฑ์การประเมินจะแบ่งเป็น 4 ระดับคะแนน การ

วัดมาตรฐานความเที่ยง ระหว่างระดับความแตกต่าง 2 เกณฑ์ของรูปรีคในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เขียนเป็น .85 และค่าความเที่ยงด้านความเชียบคมของหลักสูตร เป็น .79 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ความตรง 2 รูปรีคเป็น .67

เดวิส (Davis,1994) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง "พัฒนาการและการใช้แฟ้มสะสมงานทางทัศนศิลป์ตามโครงการประเมินผลนักเรียนของสมาคมศิลปศึกษาแคลิฟอร์เนีย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงระดับคะแนนการยอมรับของแฟ้มสะสมงานศิลปะ 2) ศึกษาถึงเกณฑ์คะแนนการทำแฟ้มสะสมงานและความมอ่งงามทางด้านทัศนศิลป์จากการปฏิบัติงานของนักเรียนตามโครงการ นำร่องประเมินนักเรียนในวิชาทัศนศิลป์ โดยการใช้แฟ้มสะสมงานในชั้นเรียนตั้งแต่เกรด 1-12 ของสมาคมศิลปศึกษาแห่งแคลิฟอร์เนีย (CAEA) การศึกษาพบว่าสิ่งที่ได้รับความสำเร็จและสมบูรณ์ในแนวกว้างๆ คือ การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแฟ้มสะสมงานทัศนศิลป์สำหรับนักเรียนระดับประถม มัธยมต้นและมัธยมปลาย ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์คะแนนแบบ rubrics (การตั้งเกณฑ์การประเมินตามความคาดหวังโดยใช้ข้ออธิบายกับระดับคะแนน โดยบรรจุลงในตารางตามแนวตั้งและแนวนอน) การจับคู่แฟ้มสะสมงานที่มาจากกำลัง สติปัญญากับเกณฑ์การประเมิน และกระบวนการฝึกการเป็นผู้ให้คะแนน โดยมีข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยขั้นต่อไปคือ การศึกษาลึกต่อไปถึงตัวอย่างแฟ้มสะสมงานกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น , การทดสอบการฝึกให้คะแนนที่จะส่งผลไปถึงแฟ้มสะสมงานทางทัศนศิลป์ในชั้นเรียนอย่างกว้างขวางต่อไป

วลาตแกมพ์ (Maskamp,1994) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการแฟ้มสะสมงาน" วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้แฟ้มสะสมงานประเมินตนเองเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนด้านความสามารถในการคิดและการได้มาซึ่งความรู้จากกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนเกรด 4 จำนวน 18 ห้องเรียนโดยใช้เด็กชาย 2 คนและเด็กหญิง 1 คนต่อ 1 ห้องเรียน โดยเน้นไปที่ความแตกต่างในการแสดงออก รูปแบบการเรียนรู้ จุดแข็งจุดอ่อนในการเรียนรู้ที่ นักเรียนเขียนขึ้นเอง ผลการทดลองปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของการวิเคราะห์ คำบรรยายเป็นรายการของครูในชั้นเรียนที่มีการใช้แฟ้มสะสมงานนักเรียนชี้ให้เห็นถึงการบูรณาการหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การปฏิบัติการใช้ชั้นเรียนที่มีความจำเป็นสำหรับกระบวนการใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินแฟ้มสะสมงานของนักเรียนทำให้นักเรียนได้ใช้เวลาอย่างเต็มที่ในการเรียน ต้องใช้เวลาในการสะท้อนกลับที่แสดงถึงความคิด การตัดสินใจการเรียนรู้และผลงานด้วยตนเอง

ฟาวเลอร์ (Fowler,1997) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง "วิเคราะห์แฟ้มสะสมงานนักเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนออกแบบทัศนศิลป์ระดับอุดมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการเรียนการสอนของนักเรียนด้วยการใช้แฟ้มสะสมงานนักเรียน 2) ศึกษา

การประเมินตัวเองของนักเรียนและครูผู้สอนในเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับแฟ้มสะสมงานที่นำมาใช้ในการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในงานออกแบบและความเข้าใจในเนื้อหาการเรียน 3) ศึกษาความแตกต่างในลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลและสะท้อนจุดมุ่งหมายเฉพาะตนในการทำงานของนักเรียน โดยใช้แฟ้มสะสมงานแบบ "ARTS PROPEL" ของ การ์ตเนอร์ โดยการสังเกตวิธีการทำงานและ การแก้ปัญหาในการออกแบบ รวมทั้งสัมภาษณ์เกี่ยวกับการรับรู้ในการใช้แฟ้มสะสมงานของ นักเรียนในฐานะที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในกระบวนการเรียนการสอน ผลการวิจัยปรากฏว่าแฟ้มสะสมงานได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลในการประเมินตนเองของนักเรียนที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวผลงานการรับรู้และการสะท้อนกลับด้วยคำพูด อันเป็นจุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนของนักเรียน ซึ่งครูสามารถตรวจสอบได้

ฮอฟท์ (Hoeft, 1993) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "การศึกษาครูที่ใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินการเรียนรู้อุของนักเรียน" จุดประสงค์เพื่อ ศึกษาครูที่ใช้แฟ้มสะสมงานรายงานความก้าวหน้าในการเรียนรู้อุของนักเรียนต่อผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างคือครูระดับประถมศึกษา 5 คนที่ใช้แฟ้มสะสมงานรายงานความก้าวหน้าในการเรียนรู้อุของนักเรียน 8 คนต่อผู้ปกครอง ในระหว่างปีการศึกษา 1991-1992 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กรณีตัวอย่าง 5 กรณีที่ได้จากวิธีทัศนัยการประชุมผู้ปกครองและการสัมภาษณ์ครู ผลการทดลองปรากฏว่า 1) แฟ้มสะสมงานเป็นสิ่งที่บรรจุประวัติการเรียนและหลักฐานที่เป็นรูปธรรมในการเรียนรู้อุของนักเรียน 2) ครูมีบทบาทสำคัญในการใช้แฟ้มสะสมงาน 3) นักเรียนมีโอกาสประเมินงานของตนเองและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในผลงานที่ได้เลือกมาใส่ในแฟ้มสะสมงาน 4) ผู้ปกครองมีความเข้าใจอย่าง ลึกซึ้งในพัฒนาการและกระบวนการเรียนรู้อุของนักเรียนเมื่อครูใช้แฟ้มสะสมงาน

ทิวดอร์ (Tudor, 1993) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง "การเปรียบเทียบระดับงานจิตรกรรมและประติมากรรมของนักเรียนเรียนเกรด 8 ที่มีพรสวรรค์และความสามารถพิเศษทางศิลปะกับ นักเรียนในชั้นเรียนปกติ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความแตกต่างระดับเฉลี่ยในงานทัศนศิลป์ (ทั้งจิตรกรรมและประติมากรรม) ระหว่าง กลุ่มที่ 1. นักเรียนเรียนเกรด 8 ที่มีพรสวรรค์และความสามารถพิเศษทางศิลปะ ด้วยการใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเกณฑ์ กลุ่มที่ 2 นักเรียนเรียนที่เรียนวิชาเลือกศิลปะในชั้นเรียนปกติ เนื้อหาประกอบด้วย การวาดเส้น คน การวาดเส้นรองเท้า ภาพทิวทัศน์สีน้ำและงานชิ้นอื่นๆที่นักเรียนเรียนเลือกเอง โดยใช้ เวลา กระบวนการสอน สื่อการเรียนการสอนเหมือนกัน ผลการทดลองปรากฏว่า การประมาณค่าความเที่ยงและระดับค่าเฉลี่ยของผลงานทั้งสองกลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัย

สำคัญทางสถิติ สรุปผลการทดลองดังนี้ 1) การประเมินระดับคุณภาพ ทางสุนทรียะทั้งงานจิตรกรรมและประติมากรรมในเรื่องการสร้างสรรค์ การมีแบบอย่างเฉพาะตัวของนักเรียนที่มีพรสวรรค์ไม่สูงกว่าเด็กปกติ 2) การประเมินคุณสมบัติทางสุนทรียะในผลงานศิลปะมีระดับความเชื่อมั่นน้อย 3) ค่าเฉลี่ยของผลงานทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการใช้แฟ้มสะสมงานทั้งสองกลุ่มถือว่ามีความสามารถเท่ากัน

สรุปผลงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับประเมินผลโดยการใช้แฟ้มสะสมงาน ในวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา พบว่า การนำแฟ้มสะสมงานมาเป็นเครื่องมือในการประเมินผล มีการยอมรับอยู่ในระดับมาก รวมทั้งการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนได้รับความสำเร็จ มีเกณฑ์การให้คะแนนที่สามารถบอกถึงขั้นตอนความรู้ความสามารถ ของนักเรียนอย่างแท้จริง การนำแฟ้มสะสมงานมาใช้ในการประเมินผล ส่งผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านความสามารถในความคิด การบูรณาการหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การปฏิบัติการในชั้นเรียนมีความจำเป็นสำหรับกระบวนการใช้แฟ้มสะสมงาน เมื่อนำแฟ้มสะสมงานมาใช้ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนศิลปะดีขึ้นกว่าการเรียนแบบปกติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย